

04.01.2016

# ÇOCUK MAHPUSUN HAKLARI

Cansu Şekerci

  
TCPS  
kitaplığı

**T.C.**  
**ADALET BAKANLIĞI**  
T Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumları  
Mektup Okuma Komisyonu Başkanlığı  
**GÖRÜLDÜ**



TCPS  
kitaplığı

TCPS Kitaplığı 22



Çocuk Mahpusun Hakları / Cansu Şekerci

Kapak ve Sayfa Tasarım: Tayfun Koç

ISBN 978-605-80724-2-8

Baskı: Aralık 2018

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği

Adres: Katip Mustafa Çelebi Mahallesi, Billurcu Sokak,

No:5 Daire:2 Beyoğlu / İstanbul

Telefon: 0212 293 69 82

e-posta: info@tcps.org.tr

Baskı ve Cilt

İncekara Kağ. Mat. Yay. ve Dış Tic. Ltd. Şti.

Tel: 0212 501 0883



CİSST

CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ



Bu kitap Avrupa Birliği'nin desteğiyle basılmıştır.  
Kitabın içeriği Avrupa Birliği'nin resmi görüşlerini yansıtmaz.  
Burada verilen bilgi ve sunulan görüşler CİSST'e aittir.

# **ÇOCUK MAHPUSUN HAKLARI**

**Cansu Şekerci**



**Bu kitapta:**

- “Merhaba” diye başladık ve bu kitabı niye yazdığımızı anlattık ..... 6
- Kitapta kullandığımız ve kanunlarda geçen bazı kelimelerin anlamlarını açıklamaya karar verdik. Böylece kitabın daha anlaşılır olmasını istedik ..... 9
- Türkiye’deki hapishanelerde çocuk mahpusları ve çocuk hapishanelerini biraz anlattık ..... 16
- Sonra hapishaneye ilk geldiğindeki kayıt işlemlerini anlatmaya çalıştık ..... 22
- Haklarından ayrıntılı bir şekilde bahsetmeye çalıştık. Haklarını anlatırken kuralları da anlatmış olduk. Bu kitapta yazan her kuralı ve hakkı nereden bildiğimizi sorarsan diye faydalandığımız kanun maddelerini kutular içinde sana göstermek istedik ..... 27
- Hapishanedeki disiplin cezalarına dikkat çekmek istedik. Hangi hareketinin nasıl sonuçlar doğurabileceğini anlatmaya çalıştık ..... 68
- Tabi bir de ödüller var. Madem cezaları anlatıyoruz, ödülleri de anlatalım dedik ..... 82
- Sen bir dilekçe yazarak bir talepte bulunursun. Dilekçene verdikleri cevap da yazılı olarak sana verilir. O yüzden dilekçeler önemlidir. Dilekçenin nasıl yazılabileceğini anlattık ve işine yararsa diye birkaç örnek dilekçe de koyduk ..... 85
- En sonunda da bir tanesi genel olarak çocuk haklarını anlatan, diğeri ise özellikle mahpus çocukların haklarını anlatan iki tane metin koyduk. Bunları bilmek isteyeceğini düşündük ..... 93

## **Merhaba,**

Bu kitabı, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST) olarak, hapishaneye giren 12-18 yaş arasındaki çocukların haklarını anlatmak için hazırladık.

Bir kişinin hapishaneye girmesi, yani özgürlüğünün kısıtlanması, sahip olduğu hakların tamamen engellenmesi gerektiği anlamına gelmez. Yaşama hakkı, sağlık hakkı gibi haklar zaten kısıtlanamaz. Hangi hakkın nasıl kısıtlanacağını ise kanunlar göstermektedir. Bu yüzden mahpus çocukların

- Haklarının neler olduğunu,
- Hakları ihlal ediliyorsa neler yapmaları gerektiğini,
- Talep ettikleri şeyler için kimlerle haberleşeceklerini bilmeleri önemlidir.

Umuyoruz ki kitaptan faydalanmak isteyenler, merak ettiklerinin cevabına ulaşırlar.

## **Önce biraz derneği tanıtalım;**

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği olarak biz:

- Hapishanelerle ilgili çalışmalar yapar, öğrendiğimiz hak ihlallerinde mahpuslarla birlikte insan hakları başvuruları yaparız.
- İnfaz sisteminin iyileştirilmesi için araştırmalar yaparak bunları kamuoyuna, milletvekillerine, Adalet Bakanlığı'na sunar ve bunların takibini yaparız.

- Sadece çocuklarla ilgili çalışmalar yapmayız, hapisanedeki herkesin insan haklarına erişmesi ve özellikle çocukların hapsedilmemesi gerektiğini savunuruz. Hapsetmek yerine neler yapılabileceğini araştırırız.

Türkiye'nin dört bir yanındaki hapisanelerden bize mektuplar ve telefonlar gelir. Bu mektupları mahpuslar gönderir; telefonla ise onların yakınları arar ya da açık hapisanedeki mahpuslar da arayabilir. Hapishane şartlarıyla ilgili bize danışır ya da bazı taleplerde bulunurlar. Kanunlara uymayan, insan haklarını ve insan onurunu zedeleyen durumları bize haber verir ve başvuru yapmamızı isterler. Biz de dernek olarak onlara destek oluruz.

Bu kitabı da sana haklarını ve hapisanedeki kuralları anlatabilmek için hazırladık. Kitabı hazırlarken bazı bölümlerde kanun maddelerini gösterdik. Eğer bu maddeleri incelemek istiyorsan hapishanenin kütüphanesinden kanunları isteyebilirsin.

Bu kitapla ilgili ya da başka konularda kafana takılan bir durum olduğunda bize her zaman mektup atabilirsin. Bilmek istediğin ama kitapta yer almayan konuları bizimle paylaşırsan seviniriz. Böylece çalışmalarımızı geliştirip daha faydalı hale getirebiliriz.

Adresimiz: **Katip Mustafa Çelebi Mahallesi Billurcu Sokak No:5/2 Beyoğlu/İstanbul**

Bizi aramak istersen ya da dışarıdaki yakınlarının bizi aramasını istersen de **telefon numaramız: 0212 252 53 11**

Bu arada özellikle belirtmek isteriz ki biz, yargılandığın dosyalarla ilgili destek sunamıyoruz. Dosyanla ilgili yardıma ihtiyaç duyduğunda dosyadaki avukatla iletişime geçmen gerekir. Biz, hapisanede geçirdiğin süre boyunca karşılaştığın durumlarla ilgili destek



sağlayabiliyoruz, başvurular yapabiliyoruz. Bu yüzden hapisane hayatıyla ilgili bilgilere ihtiyaç duyuyoruz. Hangi suçla ilgili içeride olduğunu bilmemize gerek yok, bizim için önemli olan, sahip olduğun haklara ulaşman.

**Her şeyi anlatmaya başlamadan önce sana şunu hatırlatmak isteriz:**

**İnsan hakları, adı üstünde insan olduğumuz için sahip olduğumuz haklardır. Bu yüzden kim kaç yaşında, hangi milletten, nerede doğmuş, hangi dili konuşuyor, hangi dine inanıyor, cinsiyeti ne, kimden hoşlanıyor; bunların bir önemi yoktur.**

Evet, hapisanede olduğunuz için sınırlanan haklarınız vardır ama girdikten sonra hapisanedeki tüm kurallar hepimiz için eşit uygulanmalıdır. Bu kurallar da yazılı olarak önceden belirlenmiştir. Kimsenin keyfine bırakılamaz çünkü çok ciddi bir konudur.

Bazı durumlarda bazı yetişkinlerin suç tiplerine ve aldıkları cezanın ağırlığına göre hakları diğer mahpuslardan daha fazla kısıtlanabilir ama çocuk mahpuslar için böyle bir durum yoktur. Bir yetişkin hapisanesinde kalıyorsan bile 18 yaşından küçük olduğun için çocuk mahpusların sahip olduğu haklar geçerlidir.

Bir sebeple insanlar arasındaki bu eşitlik bozuluyorsa hakkını aramak için dilekçe yazabilir, ilgili yerlere bu durumu haber verebilirsin.

*Bu kitabı yazarken bize destek olan arkadaşlarımıza teşekkür ederiz. Çocukların hapsedilmediği ama uygun şartlarda desteklendiği, haklarına ve kendilerine saygı duyulan bir dünya umudunu hep birlikte paylaşıyoruz.*

**Cansu Şekerci**  
**Aralık, 2018**

# TANIMLAR

## **Çocuk Mahpusun Hakları**

**Çocuk:** 18 yaşının altındaki herkes çocuktur.

**Mahpus:** Hapishanelerde tutulan tutuklu, hükümlü ve hüküm özlülere denir. Mahpus yerine tutsak, mahkum gibi kelimeler de kullanılır. Biz, çalışmalarımızda “kapatılmış, hapsedilmiş”<sup>1</sup> anlamına gelen MAHPUS kelimesini kullanmayı tercih ediyoruz.

**Hak:** Bir şeyi kabul etmeye ya da reddetmeye, yapmaya ya da yapmamaya, bir şeye sahip olmaya yetkin olmasıdır. Haklarımız, kanunlar tarafından korunmalıdır. Örneğin hapishanelerde hastalandığında revire çıkmak, eğitimine devam etmek, çeşitli etkinliklere katılmak senin hakkındır. Eğer hakkının engellendiğini, kısıtlandığını düşünüyorsan mahkemelere başvurup hakkını korumalarını isteyebilirsin.

---

1 Türk Dil Kurumu'nun belirlediği tanımdır. [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5e8cd9ff337982.10267150](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5e8cd9ff337982.10267150)  
Erişim tarihi: 28.11.2018

## **Mevzuat**

**Mevzuat:** Bir ülkedeki yazılı kuralları gösteren kanun, yönetmelik, tüzük gibi metinlerdir. Bu metinler uzun araştırmalar sonucu hazırlanır ve bu kurallara o ülkede yaşayan herkesin uyması gerekir. Uymazlarsa ceza gibi sonuçlarla karşılaşabilirler. Bu kitapta hapis-hanelerle ilgili hazırlanan mevzuatlardan faydalandık ve onların ne olduğunu göstermeye çalıştık.

**Kanun:** Aynı zamanda “yasa” da denir. Genel kuralları gösterir. Ceza Kanunu, İnfaz Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu, Medeni Kanun gibi.

**Yönetmelik:** Kanunlara uygun hazırlanan ve kanunlardaki kuralları biraz daha ayrıntılı anlatan metinlerdir.

**Tüzük:** Kanunlara uygun olarak hazırlanan ve hapis-haneler, okullar, hastaneler gibi kurumlarda uyulması gereken kuralları daha ayrıntılı anlatan metinlerdir.

**Protokol:** Birden fazla kişinin ya da birden fazla kurumun (örneğin Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı) zaman zaman hazırladıkları ve birlikte çalışacakları kuralları gösteren metinlerdir.

## **Tutuklu mu Hükümlü mü?**

**Tutuklu:** Bir suç işlendiğinden şüphe duyulduğunda, bu olay araştırılırken hakimın kişiyi hapis-hanede tutmaya karar vermesidir. Tutuklu olduğunda yargılama bir yandan devam eder. Bu yüzden suçlu sayılmazsın. Tutukluluk, çocuk mahpuslar için uygulanması gereken son yöntem olmalıdır<sup>2</sup>. Hakimler, seni tutuklamak yerine önce senin ve çevrendeki insanların iyiliği için başka önlemler almalıdır.

---

2 Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme madde 37

**Hüküm** özlü: İlk derece mahkemesi (yerel mahkeme) hakkında ceza vermiştir fakat henüz istinaf ve Yargıtay karar vermemiştir. Yani mahkemeler, ceza alman gerektiğine kesin karar vermemiştir.

**Hükümlü:** Tüm mahkemelerin incelemesi bittikten sonra yargılandığı dosyada ceza almana kesin olarak karar verildiğinde artık hükümlü olursun. Hükümlü olduğunda kaç sene yatacağın hesaplanmış demektir.

## Mahkemeler

**İlk derece mahkemesi:** “Yerel mahkeme” de denir. Savcı, bir suçu işlediğine dair ciddi bir şüphe görürse mahkemenin dava açmasını ister. Savcıdan sonra dosyanı inceleyecek ve karar verecek ilk mahkeme, ilk derece mahkemesidir. Eğer ceza almana karar verilirse avukatın buna itiraz ederek istinaf mahkemesinin de incelemesini ister.

**İstinaf mahkemesi:** “Bölge adliye mahkemesi” de denir. İlk derece mahkemesinin kararını tekrar incelemek için toplanır ve bir karar verir. İlk derece mahkemesinin kararını yanlış bulursa yeni bir karar verir. Doğru bulursa onaylar. İstinaf mahkemesinin verdiği kararın doğru olmadığını düşünüyorsan bu sefer avukatın, bu kararı Yargıtay’a taşır.

**Yargıtay:** Dosyan kesinleşmeden önce inceleyecek son mahkemedir. Eğer Yargıtay, önceki diğer mahkemelerin haklı olduğuna karar verirse hükümlü olursun. Eğer mahkemelerin hata yaptığını görürse tekrar incelemelerine karar verir.

**Çocuk mahkemeleri:** Bir çocuğun suçu işlediği iddiasıyla “suça sürüklenen çocuk” olarak çıktığı mahkemedir. Çocuk mahkemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi diye iki tipi vardır. Çocuklar, çocuk mahkemelerinde yargılanmalıdır. Eğer aynı suçla ilgili hem çocuk-

lar her yetişkinler yargılanıyorsa çocuklar, yetişkinlerin çıktığı mahkemeye çıkabilirler. Yetişkinlerin çıktığı mahkemelere de ağır ceza mahkemesi ve asliye ceza mahkemesi denir.

**İnfaz hakimliği:** Mahpusların hapisanede karşılaştıkları sorunlarla ilgili yaptıkları itiraz ve şikayetleri inceleyen mahkemedir.

## **Kurumlar**

**Adalet Bakanlığı:** Hukukla ilgili araştırmalar, denetlemeler ve iyileştirmeler yapan bakanlıktır. Örneğin okullarda insan haklarıyla ilgili eğitimler verilmesi için fikirler üretir, mahkemelerin ihtiyaçlarını araştırır vb.

**Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü:** Adalet Bakanlığı'nın altındaki bir müdürlüktür. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (Kısaca CTE de denir), özellikle hapisanelerle ilgili araştırmalar yapar. Örneğin infaz koruma memurlarının çalışmalarını denetler, hapisane ve mahpus sayılarını tutar, mahpusların nakil başvurularını değerlendirir. Tüm hapisanelerin iyileştirilmeleri için fikirler üretir.

## **Hapishanenin Yönetimi**

**Hapishane idaresi:** Hapishanenin yönetimi için görevli olan müdür, ikinci müdürler ve mahpus sayısına yetecek kadar infaz koruma memurundan oluşur.

**Kurum en üst amiri:** Hapishanedeki en yetkili kişidir. Müdürü olan kurumlarda bu müdürdür. Eğer müdür yoksa ikinci müdürler onun yerine bakar.

**İdare ve gözlem kurulu:** Hapishanedeki mahpusların etkinliklere katılma programlarını yapar, hangi koğuştta kalacaklarına karar verir. İdare ve gözlem kurulunda kurum müdürü, ikinci müdür, psikolog, hapishane doktoru, öğretmen, sosyal çalışmacı, infaz koruma başmemuru bulunur.

**Disiplin kurulu:** Mahpusların ödüllendirilmesi veya disiplin cezası alması ya da disiplin cezasının kaldırılmasıyla ilgili kararlar verir. Disiplin kurulunda kurum müdürü, idare memuru, psikososyal servisten bir görevli, öğretmen, bir infaz koruma başmemuru bulunur.

**Eğitim kurulu:** Hapishanedeki eğitim etkinliklerini düzenler, mahpusların eğitimi için dışarıdaki eğitim kurumlarıyla iletişime geçer, kütüphaneye kitap alır, mahpuslara gelen kitapları kontrol eder. Eğitim kurulunda kurum müdürü, ikinci müdür, hapishane doktoru, psikolog, sosyal çalışmacı ve kurumdaki tüm öğretmenler bulunur.

**Psiko-sosyal servis:** Hem mahpusların hem de hapishanede çalışan kişilerin ruh ve beden sağlıklarının iyiliği için çalışmalar yapar, psikolojik destek verir, mahpusların hapishane yaşamında sıkıntı yaşamamaları için yardımcı olur, tahliye olduktan sonraki yaşamları için destek olur. Psiko-sosyal serviste psikolog ve sosyal çalışmacı bulunur.

**Psikolog:** Üzgün olduğumuz zaman, bir sıkıntımız olduğu zaman, kafamıza takılan şeylerle ilgili fikir almak istediğimiz zaman danışabileceğimiz uzmandır. Psikoloğa anlattığımız konular özel hayatımızla ilgili olduğu için biz istemediğimiz müddetçe psikolog bunları bir sır olarak saklamak zorundadır. Anlattığımız konularla ilgili bize destek olup fikir verebilir.

**Sosyal çalışmacı:** Kişilerin ve birlikte yaşadığı insanların problemlerini belirleyip bunlara çözümler üreten, toplumsal destek veren uzmandır. Sosyal çalışmacı bir mahpusla özel olarak ya da birden fazla

mahpusla grup olarak görüşmeler yapar. Mahpusların hapisshanede ya da tahliyelerinden sonra nelere ihtiyaç duyduğunu tespit eder ve destek sağlar.

## **Avukatlar**

**Baro:** Bir ilde çalışan avukatların kaydolduğu yerdir. Avukatlar, bilgilerini ve nerede çalıştığını baroya bildirmelidir. Eğer bir kişi kendine avukat seçemiyorsa barodan avukat ister ve bu avukat kişiye hukukla ilgili yardımcı olur ve gerekli işlemleri onun adına yapar. 18 yaşından küçük herkes mahkemeye çıkacağı zaman baro onlara avukat desteği vermek zorundadır.

## **Dilekçe Yazımı**

**Tebliğ:** Seni ilgilendiren bir durumun sana bildirilmesidir. Eğer bu bilgi yazılı olarak veriliyorsa yazıyı teslim aldığına dair bir imza atarsın ve bu bilgiyi aldığı kabul etmiş olursun. Hapishane idaresinin ve mahkemelerin verdikleri kararlar yazılı olarak sana verilir (tebliğ edilir). Sana verilen bu bilgiyle ilgili itiraz ya da şikayet yapacaksan tebliğ aldıktan sonra belirli bir süre içinde yapman gerekebilir. (İtiraz ve şikayetle ilgili süreler bu kitapta yer vereceğiz. *Başka itirazlar için süreyi bilmeye ihtiyacın varsa hapishane idaresine sorabilirsin.*)

**Talep etmek:** Hakkın olan bir şeyi istemektir. Sen dilekçelerinde neyi talep ettiğini belirtirsin, hapishane idaresi ya da mahkemeler de bu talebinle ilgili bir karar verirler.

## **Yasal Temsilci**

**Yasal temsilci:** Kanuni temsilci de denir. Bir kişinin kendi borçları ve bazı hakları üzerinde tek başına karar verme yetkisi olmadığında ya da bu yetki mahkeme tarafından kısıtlandığında bir yasal temsilci belirlenir. Bu yasal temsilci veli ya da vasisidir.

**Veli:** 18 yaşından küçüklerin anne babalarına veli denir. Veli, çocuğun yasal temsilcisidir. Eğer annen ve baban hayattalarsa ve evlilerse ikisi birden velin olur. Eğer bir tanesi öldüyse diğeri tek başına veli olur. Anne ve baban boşandıysa hangisinin veli olacağına mahkeme karar verir. Anne ve baban hayatta değilse ya da mahkeme onların veli olmamasına karar verdiyse senin için bir vasi belirlenir.

**Vasi:** Kanunların belirlediği durumlarda bir kişinin haklarını korumak üzere seçilen kişidir. Vasi de veli gibi yasal temsilcidir. Bu kişi, mahkeme tarafından seçilir. Bir yıldan fazla süreli ceza alan bir hükümlüysen mahkeme sana vasi atar. Sen içeride olduğun için yapamadığın işleri vasin, sana yardımcı olmak için, senin yerine yapar.

### **Bilerek/Bilmeyerek Yapmak**

**Kasten:** Bir davranışı bilerek ve isteyerek yapmak. Örneğin disiplin cezasına neden olacak bir fiili kasten yaparsan ceza alırsın, yanlışlıkla yaparsan almaman gerekir (*bunun ayrıntılarını disiplin cezasını anlatan bölümde bulabilirsin*).

**Taksiren:** Bir davranışı yanlışlıkla, dikkatsizlikle yapmak.

### **Sivil Toplum**

**Sivil toplum örgütü:** Devlet kurumlarının dışında kalan, para kazanmayı değil, destek sağlamayı amaçlayan, sosyal ve hak amaçlı çalışmalar yapan kuruluşlardır. Dernekler ve vakıflar sivil toplum örgütleridir. Bizim derneğimiz dışında pek çok sivil toplum örgütü vardır. Bu örgütler belirledikleri bir konuda çalışmalar yaparlar. Örneğin biz, hapishanelerle ilgili çalışmalar yürütüyoruz.



# TÜRKİYE HAPİSHANELERİNDEKİ MAHPUS ÇOCUKLAR

Türkiye'deki hapisanelerin pek çoğu yetişkin erkekler için yapılan hapisanelerdir. Kadın hapisaneleri ve çocuk hapisaneleri az sayıdadır. Adalet Bakanlığı 2018 yılının Kasım ayında Türkiye'de toplamda 385 tane hapisane olduğunu açıklamıştır<sup>3</sup>.

Şu an faaliyet gösteren hapisanelerin 11 tanesinde sadece çocuklar kalır.

- Bunlardan 7 tanesi tutuklu çocukların ve hükümlü olup da “kapalıya iade” disiplin cezası almış çocukların kaldığı ÇOCUK VE GENÇLİK KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARIDIR. Tutuklu çocuklar ve hükümlü olup da “kapalıya iade” disiplin cezası almış çocuklar buralarda kalır.
- 4 tanesi de hükümlü çocukların bulunduğu ÇOCUK EĞİTİMEVLERİDİR. Hükümlü çocuklar da buralarda kalır.

---

3 Adalet Bakanlığı'nın Kasım 2018'de Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na yaptığı sunum

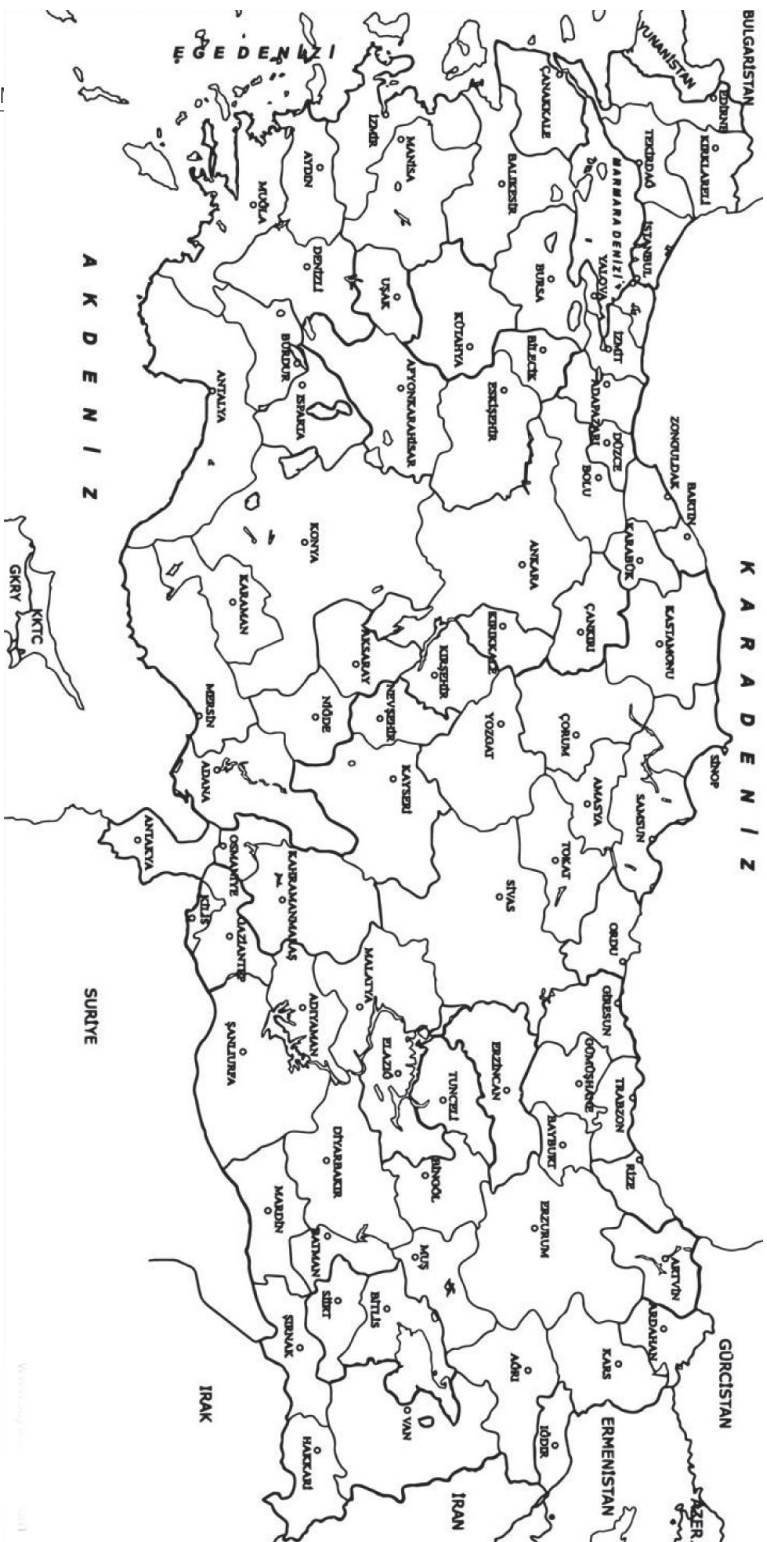
### **Çocuk kapalı ceza infaz kurumları nerededir?**

- Ankara (Sincan) Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
- Diyarbakır Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
- Hatay Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
- İstanbul (Maltepe)Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
- İzmir (Şakran) Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
- Kayseri Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
- Tarsus Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

### **Çocuk eğitimevleri nerededir?**

- Ankara Çocuk Eğitimevi
- Elazığ Çocuk Eğitimevi
- İstanbul Çocuk Eğitimevi
- İzmir Çocuk Eğitimevi

Asıl kural çocukların, çocuklar için yapılan çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde kalmalarıdır fakat bu hapisanelerde yer olmadığı zaman yetişkin hapisanelerinin çocuk koşullarında kalırlar. Çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumları ve çocuk eğitimevlerinin çoğunda da oğlan çocukları kalır. Bir tek İzmir Çocuk Eğitimevi kız çocukları için yapılmıştır. Kız çocukları çoğunlukla kadın hapisanelerinin çocuk koşullarında kalmaktadır. Yetişkin hapisanelerinin çocuk koşullarında kalan çocuklar çocuk hapisanesinde kalan çocuklarla aynı şartlara sahip olmalıdır. Örneğin ders, spor, resim gibi etkinlikler burada da olmalıdır. Hapishane idaresi ve Adalet Bakanlığı, çocuk mahpusların şartlarının iyileştirilmesi için gereken çalışmaları yapmalıdır.



Adalet Bakanlığı'nın verdiği bilgilere göre<sup>4</sup> 2018 yılının Kasım ayında Türkiye'deki hapisanelerde

- Toplamda **258.860** kişi bulunmaktaydı.
- Bunlardan **3.019**'u 12-18 yaş arasındaki çocuk mahpuslardı.
- Çocuklardan **1.733**'ü tutuklu, **1.268**'i hükümlü çocuklardı. Yani içerideki çocukların yarısından çoğu, tutuklu olarak bulunuyordu.

Aslında adalet sisteminde çocukların tutuklanması, son çare olmalıdır<sup>5</sup>. Eğer çocuğun, toplumun ve suçtan zarar gören kişinin korunması için başka bir önlem alınamıyorsa çocukların tutuklanmasına karar verilmelidir. Tutuklama bir cezalandırma aracı değil, bir koruma aracı olmalıdır ve kısa süreli olmalıdır. Fakat mahpus çocukların yarısından çoğunun tutuklu olması bize, çocuğun henüz suçu işlediğine karar verilmeden cezalandırmaya başlandığını gösteriyor. Bu yüzden çocuk haklarını koruyan çocuklara uygun bir adalet sistemi gerektiğini savunuyoruz.

Çocuk haklarını koruyan adalet sisteminde;

- Bir hakimin, savcının, polisin, infaz memurunun çocukla ilgili bir araştırma yapacağı zaman nelere dikkat etmesi gerektiği,
- Mahpus çocukların hapisane şartlarının iyileştirilmesi ve hapisten çıktıklarında dışarıdaki dünyaya uyum sağlaması için neler yapılması gerektiği,
- Suçtan zarar gören ya da suça karışan çocukların nasıl desteklere ihtiyaç duyduğunun araştırılması gerektiği belirlenmelidir.

4 Adalet Bakanlığı'nın Kasım 2018'de Meclis İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na yaptığı sunum

5 Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme madde 37

Sadece bunlar değil, çocuğun adalete ulaşabilmesi için gerekli olan tüm şeyler araştırılmalıdır. Hatta çocuk adalet sistemi, çocukların hapsedilmesini değil, ihtiyaç duydukları desteği sağlamalıdır. Bu desteğin ne olduğunu belirlerken çocukların fikirleri alınmalıdır. Çocuk hapisaneleri kapatılana kadar da mahpus çocukların haklarına kavuşması için çalışılmalıdır;

- Sağlık hakkı,
- Eğitim hakkı,
- Eğlence hakkı,
- Sosyal ve sportif etkinliklere katılma hakkı,
- Özel hayata saygı hakkı,
- Dini inanca saygı hakkı,
- Dış dünyayla iletişim hakkı

Tutuklanmanın ya da hapis cezası almış olmanın başka ne gibi sonuçlar getireceğini kanunlar belirler ve bu kanunlar insan haklarına uygun olmalıdır. Hapishanelerin kurallarını ve mahpus haklarını bilmek kadar, insan haklarını da bilmek önemlidir. Mahpuslar, mahpusların aileleri, hapishanede çalışan görevliler, hakim ve savcılar, avukatlar, sivil toplum örgütleri, sağlık çalışanları, kısaca hapishaneyle ilgisi olan herkesin Türkiye hapishanelerinin şartlarını bilmesi ve insan haklarını koruması, bir görevdir. Bu göreve uymak için hem kanunları hem de Türkiye'nin uymayı kabul ettiği sözleşmeleri bilmeleri çok önemlidir.

Çocuk haklarını açıklayan, ailelere ve devlete görevler veren en önemli sözleşmelerden biri, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Söz-

leşmesidir. Bu sözleşme tüm çocukların sahip oldukları hakları açıklar ve Türkiye’de bu sözleşmeyi imzalamıştır. Bir de Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları vardır. Bu kurallar da mahpus çocuklarla ilgili devlete, hapishane idarelerine görevler verir. *(İncelemek istersen bu iki metni de kitabın sonunda bulabilirsin.)*

# HAPİSHANEYE GELİŞİN VE YAPILAN İŞLEMLER

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 22,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin  
İnfaz Hakkında Tüzük madde 46, 67, 71, 72'ye bakabilirsin. Kanun ve  
tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Polis veya jandarma eşliğinde hapishaneye ilk geldiğinde hapishane personeli tarafından evrakların incelenir, sana hapishane yaşamıyla ilgili bilgiler verilir ve arama odasına alınırısın.

## **Bilgi Verme**

Hapishane idaresi, sana hapishane yaşamıyla ilgili bilgi verir. Bu bilgiler şunlardır:

- Hapishane yaşamının nasıl olduğu,
- Hapishanedeki hakların ve sorumlulukların,
- Adına “iyileştirme çalışmaları” denilen ve katılabileceğin etkinlikler,

- Disiplin suçları ve cezaları,
- Bilgi edinme yolları (merak ettiklerini nasıl öğrenebileceğin) ve şikayet yolları (bir sorun yaşadığında ne yapman gerektiği).

Bu bilgiler hapisane idaresi tarafından hem sözlü olarak anlatılır hem de yazılı olarak sana teslim edilir. Türkçe bilmeyen, yabancı bir mahpus için kendi dilinde bilgi verilmelidir. Duyuma engelli mahpusa işaret diliyle anlatılmalı, görme engelli mahpusa da kendi alfabelerinde (braille alfabesi) yazılı olarak verilmelidir.

## Arama

Aramanın yapılmasının sebebi hapisaneye sokulması ya da hapisanede bulunması yasak eşyaları buldurup buldurmadığını anlamak içindir. Bedenin ve üstün seninle aynı cinsiyetteki görevliler tarafından aranmalıdır.

Eğer hapisanede bulunması yasak maddeleri vücudunun özel bölgelerinde taşıdığına dair ciddi bir şüphe varsa hapisanedeki en üst amir tarafından hakkında çıplak arama yapılmasına karar verilebilir. Çıplak arama senin onurunu incitmek için yapılamaz, bunun için seni arayacak personelin gerekli özeni (dikkati) göstermesi gerekir. Eğer yapılan bu aramanın insan onuruna aykırı olduğunu düşünüyorsan hapisane idaresinin bağlı bulunduğu Cumhuriyet başsavcılığına veya infaz hakimliğine başvurup şikayetçi olabilirsin, avukatına haber verip süreci seninle takip etmesini isteyebilirsin. Avukatınla haberleşmiyorsan ya da özel avukatın yoksa savcıya ya da hakime yazdığın şikayet dilekçesinde barodan bir avukat da talep edebilirsin. Bu durumu takip etmeleri için insan haklarıyla ilgili çalışan sivil toplum örgütlerine de mektup yazabilir, haber verebilirsin.

Üst aramasından sonra eşya aramasına geçilir. Eşyaların, senin de



görebileceğin şekilde aranmalıdır. Hapishaneye sokulması yasak olmayan eşyaların sana geri verilir, yasak olan eşyalar ise hapishanenin **emanet eşya deposuna** gönderilir. Emanet eşya deposuna konulan eşyalarının ziyaretçilerine teslim edilmesini talep edebilirsin. Bunun için hapishane idaresine bir dilekçe yazmalısın. Eğer böyle bir talepte bulunmazsan bu eşyaların tahliye olduğunda sana geri verilir.

Hapishanede üzerinde para bulundurman yasaktır. Bunun yerine senin adına emanet para hesabı açılır. Girerken üzerinde para taşıyorsan bu parayı senden alıp **emanet para hesabına** yatırılırlar. Senin hesabına para yatıracak kişiler de hapishane idaresinden nasıl para yatıracaklarını öğrenirler ve sana para gönderebilirler. Haftada en fazla ne kadar para harcayabileceğin Adalet Bakanlığı tarafından belirlenir ve hapishane idaresine haber verilir. Haftalık en çok ne kadar harcayabileceğini hapishane idaresine sorarak öğrenebilirsin.

## Kabul Odası

Arama işlemlerin tamamlandıktan sonra kabul odasına alınırsın. Hapishanede bulunan **doktor** seni muayene ettikten sonra sağlığını ilgili bilgileri **sağlık fişine** kaydeder. Sağlık fişi, senin hapishanede kaldığın süre boyunca sağlığını ilgili bilgilerin yer aldığı bir evraktır. Bir hastalığın ya da rahatsızlığın varsa ve hapishaneye girmeden önce kullandığın ilaçlar varsa bunları doktora söylemelisin. Bu sayede sağlığını ilgili nelere ihtiyacın olacağını doktor da takip edecektir. Hastaneye gitme ihtiyacın varsa bunu da doktora söylemelisin.

İlk muayenenden sonra doktor, hapishanede tedavisi mümkün olmayan veya bulaşıcı bir hastalığının olduğu ya da hapiste tutulmana engel bir hastalığının olduğunu tespit ederse hapishanenin en üst amiri bunu gecikmeden Cumhuriyet başsavcılığına bildirmek zorundadır.

Doktor muayenesinden sonra kuruma yerleşmeyle ilgili işlemler yapılır. Bu işlemler nelerdir diye soracak olursan hapisane idaresine lazım olan ve senin hapisaneye uyumun ve ihtiyaçlarınla ilgili bilgilerin toplanmasıdır. Dış görünüşündeki özellikler not edilir, parmak izlerin alınır, fotoğrafın çekilir, kan grubun belirlenir, kurum kimliğinin hazırlanır ve bilgilerin **UYAP sistemine** girilir. UYAP sistemi, seninle ilgili gerekli tüm bilgilerin bilgisayar ortamında tutulduğu yerdir. Bu alınan ve UYAP sistemine kaydedilen bilgiler, kanunların zorunlu göstermediği durumlar dışında başkalarıyla paylaşamaz, gizli tutulmak zorundadır.

Doktorla görüştüğün sonra öğretmenle ve psiko-sosyal servisle görüşürsün. Öğretmen, senin hapisanede hangi kursları alacağını ya da hangi sınıfı okuyacağını belirlemek için sana sorular sorar. Öğretmen ile görüşmen esnasında öğrenimine devam etmek için sınavlara girmek istiyorsan ya da hangi etkinliklere katılmak istiyorsan bunu da belirtmelisin. *(Hapisanede okula devam etmekte ilgili açıklamaları ileriki sayfalarda yazacağız)*

**Psiko-sosyal servis** ise psikolog, sosyolog veya sosyal çalışmacılardan oluşur. Onlar da hapisanede kaldığın süre boyunca nelere ihtiyacın olduğunu anlamak için sorular sorarlar. Seni tanımak için ilk bilgileri alırlar.

Öğretmenlerin ve psiko-sosyal servisle yapacağın görüşmeler, yerleşeceğin odanın/koşuşun belirlenmesinde etkili olacaktır. Eğer bir yetişkin hapisanesinde kalıyorsan çocuklara sadece bir koşuş ayrılmış olabilir. Yine de psikolog, sosyolog ve sosyal çalışmacının senin hakkındaki bilgileri alması neye ihtiyacın olduğunu bilmeleri için önemlidir.

## Kabul Sırasında Hakların

Hapishaneye getirildiğini ailene bildirme hakkın vardır. 18 yaşından küçük olduğun için zaten ailene ulaşılmış olabilirler. Eğer ailene haber verilmediyse hapishane idaresine ailenin iletişim bilgilerinin yer aldığı bir dilekçe yazarak talepte bulunabilirsin. Hapishane idaresi, dilekçende belirttiğin telefon numarasını aramak ve hapishanede tutulduğunu onlara bildirmek zorundadır.

Kayıt ve kabul işlemlerin tamamlandıktan sonra odana geçmeden önce yıkanırsın. Yine odanda banyo yapabileceğin, giysilerini değiştirebileceğin koşullar olmalıdır. Eğer yanında temiz giysi yoksa bu ihtiyaçların için hapishane idaresine bir dilekçe yazarak ihtiyaçlarının karşılanmasını talep edebilirsin.

# HAKLARIN



**Hatırlatma:** Bu kitabı okurken anlamını bilmediğin kelimelere rastlarsan kitabın başındaki tanımlar kısmına bakabilirsin. Merak ettiğin kelimeyi orada açıklamış olabiliriz.

## 1. Avukatla ve Noterle Görüşme Hakkın

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 59 ve madde 68,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 84, madde 91/4'te,  
Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'e bakabilirsin. Kanunları ve yönetmelikleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Hapishanedeyken avukatın seni ziyarete gelebilir. Böylece yargılandığın dosyayla ilgili, hapishanedeki yaşamınla ilgili ya da dışarıda takip edilmesi gereken işlemlerle ilgili avukatınla konuşabilirsin. Aynı anda birden fazla avukatla görüşme yapabilirsin ama bir avukat aynı anda birden çok mahpusla görüşemez. Yani sen iki ya da daha fazla avukatla aynı anda görüşebilirsin ama örneğin aynı dosyada yargı-

landığın başka bir mahpusla birlikteyken avukatla görüşemezsiniz. Önemli başka bir konu ise bir avukatla görüşmenin hiçbir şekilde engellenemeyeceğidir. **Herhangi bir disiplin ceza olsa da avukatınla görüşmen engellenemez.**

Avukatınla açık ziyaretlerde olduğu gibi bir masada karşılıklı oturarak görüşme yaparsın ama açık ziyaretlerden farklı olarak başka kimsenin duyamayacağı bir odada bulunursunuz. Odanın kapıları kapalıdır ve sizi kimsenin duymaması gerekir. Böylece avukatınla yapacağın görüşmeyi gizli tutabilirsin.

Normalde yakınlarına yazdığın mektuplar mektup okuma komisyonu tarafından okunur (*bunun ayrıntılarından ilerleyen bölümlerde bahsedeceğiz*) ama avukatına ya da resmi makamlara yazdığın mektuplar hapisane idaresi tarafından okunamaz. Sadece infaz hakimliği avukatına yazdığın mektupların da kontrol edilmesine karar verebilir. Eğer böyle bir karar verilmişse bu kararın sana tebliğ edilmesi (yazılı olarak imza karşılığı verilmesi) gereklidir. Böyle bir karar yoksa avukatına yazdığın mektubun zarfını kapatarak hapsededeki görevliye teslim etmelisin.

- **Tutukluysan** hem vekaletin olan avukatınla hem de vekaleti olmayıp da seni ziyaret etmelerini istediğin ya da seni ziyaret etmek isteyen avukatlarla görüşme yapabilirsin.
- **Hükümlüysen** vekaletin olan avukatlarla her zaman görüş yapabilirsin. Vekaletin olmayan avukatlarla ise en fazla üç kez görüşebilirsin.

Noterle de tıpkı avukatla görüştüğün gibi kapalı bir odada görüşür. Sen 18 yaşından küçük olduğundan senin için velin ya da vasin avukat için vekaletname çıkarır.

## 2. Ziyaretçilerinle Görüşme Hakkın

*Bu kısımdaki bilgiler için;*

*Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 83, 84, 85, 86*

*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük madde 126, 127, 128, 129, 130*

*Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'e bakabilirsin. Kanun, yönetmelik ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Ziyaretçilerinle haftada bir kez görüşebilirsin. Görüşme yapabileceğin kişiler anne-baban, büyükanne-büyükbaban, büyükanne-büyükbabanın anne-babası, kardeşin, kayınbiraderin, baldızın, yengen, enişten, kardeşinin çocuğu, amcan, halan, dayın, teyzen ve bunların eşleri, varsa vasin ve kayyımındır.

Bunlar dışında senin belirleyeceğin üç kişi de eğer istersen seni ziyarete gelebilir. Bunun için hapis haneye ilk girdiğinde 60 gün içinde bu 3 kişinin adı-soyadı ve eğer biliyorsan adreslerini hapis haneye bildirmen gerekir. 18 yaşından küçük olduğun için yazdığın kişilerin seni ziyaret edebilmesi için velinden de onay alınması gerekir. Eğer seni ziyaret etmesi için ismini yazdığın kişi de 18 yaşından küçükse onun da velisinin bu ziyaretlere izin vermesi gerekir.

Hapishane idaresi yazdığın bu 3 isim hakkında ziyaret etmelerinde sakınca olup olmadığını anlamak için kolluk kuvvetlerinden (polislerden) araştırma yapılmasını isteyebilir. Eğer hapishane idaresi istediğin ziyaretçilere izin vermezse yeni ziyaretçi isimleri bildirebilirsin. Dilekçende belirtilen ve hapishane idaresi tarafından seni ziyaret etmelerinde sakınca olmayan bu ziyaretçi isimlerini istediğin her zaman değiştiremezsin. Bu isimleri değiştirmen için bazı özel durumlar gereklidir. Ancak ziyaretçinin ölümü, ağır hastalık, doğal afet, senin başka bir hapis haneye nakledilmen ya da ziyaretçinin başka bir

ile taşınarak seni ziyaret edemeyecek uzaklıkta yaşamaya başlaması durumlarında ziyaretçi isimlerini değiştirebilirsin. Bu nedenle bu 3 kişiyi belirlerken iyi düşünmeni tavsiye ederiz

Seni ziyaret edecek kişilerin haftanın hangi günü gelmesi gerektiğini hapishane idaresi belirler. Ziyaretçileri, hapishaneyi telefonla arayarak ne zaman gelmeleri gerektiğini öğrenebilirler. Eğer ziyaretçilerinin hapishanenin belirlediği ziyaret günü ve saati dışında seni görmeleri gerekiyorsa hapishanenin bağlı olduğu Cumhuriyet başsavcılığına bir dilekçeyle başvurmaları gerekir. Cumhuriyet başsavcılığı, ziyaret yapılması için geçerli bir sebep olduğuna karar verirse bu ziyarete izin verir ve ziyaretçilerinin bu izinle normalde belirlenmiş olan gün ve saatin dışında seni görmeleri mümkün olur.

**Tıpkı avukatınla görüşmen gibi ziyaretçilerinle de görüşmen bir disiplin cezasıyla engellenemez.** Hapishane idaresinin çocuk mahpuslara verebileceği disiplin cezalarında böyle bir ceza yoktur ama yetişkin olduğunda bunu engelleyebilecek disiplin cezaları vardır. *(disiplin cezalarıyla ilgili ayrıntılı bilgiyi bu kitabın ilerleye sayfalarında bulabilirsin)*

☛ **Kapalı hapishanede tutuluyorsan** üç hafta kapalı ve bir hafta açık görüş yaparsın. Bu görüşmeler kanuna göre 1 saatten az ve 3 saatten fazla olamaz. Ayrıca Adalet Bakanlığı'nca uygun görülen dini ve milli bayramlar ile özel günlerde açık görüş yapma hakkın da var. Eğer böyle özel günlere denk gelen kapalı görüşün varsa bunun yerine açık görüş yapabilirsin.

☛ **Eğitimevinde tutuluyorsan** yine haftada bir kere görüşebilirsin ama tüm görüşlerin açık görüş şeklinde olur.

### 3. Telefonla Haberleşme Hakkın

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 66,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin  
İnfaz Hakkında Tüzük madde 88, 89'a bakabilirsiniz. Kanun ve tüzükleri  
kütüphaneden isteyebilirsiniz.*

Telefonla görüşeceğin gün ve saat de önceden hapishane idaresi tarafından belirlenir. Ayrıca yaptığın telefon görüşmeleri hapishane idaresi tarafından dinlenir ve kayda alınır.

Hapishaneye dışarıdan telefon sokamazsın. Burada mahpusların yakınlarını araması için özel olarak konmuş telefonlarla arama yapabilirsin. Ayrıca insanlar seninle telefon görüşmesi yapmak için dışarıdan hapishaneyi arayamazlar. Sen onları arayabilirsin. Eğer arama yapacağın kişi de başka bir hapishanedeyse o zaman ikiniz de hapishanede olduğunuz için bu kural geçerli olmaz. İkinizden birinin görüşme yapabilmek için diğer hapishaneyi araması mümkündür. Bu durumda hangi numarayı arayacağını hapishane idaresinden öğrenebilirsin.

Telefon görüşmeleri Türkçe dilinde yapılır. Sen veya telefonla görüşmek istediğin kişi Türkçe bilmiyorsa bir dilekçeyle durumu hapishane idaresine bildirmelisin. Bu durumda hapishane idaresi durumu araştırır ve Türkçe anlamadığınıza karar verirse görüşmeyi ortak dilinizde yapmanıza izin verir. Bu görüşme kayda alınır ve suç teşkil eden bir konuşma yapıldığına karar verirse bir daha bu kişiyle Türkçe dışında görüşme yapmana izin verilmez.

Konuşmaya adını ve soyadını söyleyerek başlarsın. Görüştüğün kişi de kendi adını-soyadını ve telefon numarasını tekrar eder.



☛ **Kapalı hapishanede tutuluyorsan** içeride bu görüşmeler için konulan telefonlardan haftada bir defa, en fazla on dakika telefonla görüşme yapabilirsin. Telefonla arayacağın kişiler de sınırlandırılmıştır. Bu kişiler anne-baban, büyükanne-büyükbaban, büyükanne-büyükbabanın anne-babası, kardeşin, kayınbiraderin, baldızın, yengen, enişten, kardeşinin çocuğu, amcan, halan, dayın, teyzen ve bunların eşleridir.

Telefonla görüşme yapabileceğin kişileri önceden hapishane idaresine bildirmen gerekir. İdareden **“telefonla görüşme formu”** adı verilen bir form istemelisin. Bu formda telefonla görüşme yapmak istediğin kişiler, bu kişilerle olan yakınlık derecen (hangi akrabansa onu yazarsın), bu kişilere ulaşmak için hangi telefon numarasını arayacağın ve bu kişilerin açık adreslerini belirtmelisin. Bu forma yazmadığın kişilerle telefon görüşmesi yapamazsın. Bir de numaraların gerçekten gösterdiğin kişilere ait olup olmadığını anlamak için hapishane idaresi birtakım belgeler ister. Bu belgeler:

- Aramak istediğin telefon numarasının son döneme ait faturasının aslı,
- Fatura sahibinin nüfus müdürlüğünden alınan vukuatlı nüfus kayıt örneği,
- Fatura sahibinin nüfus cüzdanı fotokopisi,
- Fatura sahibine ait ikametgahını (oturduğu yeri) gösteren belge
- Sabit hatlı cep telefonları için son döneme ait fatura

Tabi, içerideyken bu belgeleri senin toparlaman mümkün değil. O yüzden aramak istediğin kişi aynı zamanda seni ziyaret ediyorsa ziyarete geldiği sırada bu evrakları da teslim edebilir ya da hapishaneye postalayabilir.

Telefonla görüşme formu dışında bir de “**telefon görüşme talep formu**” vardır. Her hafta telefon görüşmesi yapmadan önce bu formu idareye teslim edersin ve kimle konuşacağını bildirirsin. Bu bildirdiğin kişi önceden verdiği listedeki isimlerden biri olmalıdır.

Eğer telefon görüşmesi yapacağın kişiler ya da telefon numaraları değişirse hapishaneden yeni bir form talep ederek bu forma değişen bilgileri yazabilirsin.

Haftada bir kez yalnız bir numarayı arayabilirsin. Eğer aradığın numara cevap vermezse ya da herhangi bir sebeple görüşme gerçekleşmezse önceden bildirdiğin numaralardan bir diğerini arayabilirsin.

Anne-baba ya da kardeşlerinin başına ölüm, ağır hastalık ya da doğal afet gibi acilen görüşmen gereken bir durum geldiyse telefon ve fakstan acilen yararlanma hakkın da var. Bu yapacağın görüşme haftalık telefon görüşmenden sayılmaz.

• **Eğitimevinde tutuluyorsan** oradaki ücretli telefonlardan istediğin sıklıkla ve istediğin kişileri arayarak görüşme yapabilirsin.

Arayabileceğin numaraları bildirmene gerek yoktur. Bu yüzden telefonla ilgili bir form doldurmana gerek olmaz.

## 4. Radyo–Televizyon Yayınlarından Yararlanma Hakkın

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 67,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 90,  
Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik madde 9'a bakabilirsiniz. Kanun, yönetmelik ve tüzüklere kütüphaneden isteyebilirsiniz.*

Radyo ve televizyon gibi elektronik eşyaları dışarıdan getiremezsin, eğer bunlara sahip olmak istiyorsan hapisane kantininden satın almalısın.

Oda tipli bir hapisanede kalıyorsan odanda kantinden aldığın 37 ekran bir televizyon tutabilirsin. Oda sistemine geçmemiş bir hapisanedeysen de koğuşun durumuna göre kantindeki büyük ekranlı televizyonlardan alabilirsin.

Odanda, kantinden aldığın bir adet kulaklıklılı küçük el radyosu da bulundurabilirsin.

Hapisanede aydınlatma için kullanılan lambalar dışında harcadığın elektrik giderlerini ödemen gerekmektedir. Yani televizyonu ya da radyoyu prize taktığında harcanan elektrik parasını da ödemen beklenir.

Eğer merkezi yayın sisteminin bulunduğu bir hapisanede buluyorsan hapisane idaresi merkezi sistemden hangi kanalları izleyeceğinize karar vermektedir. Bu kanallar dışında başka bir kanalı daha izlemek istiyorsan dilekçe ile hapisane idaresine başvurarak kanalın merkezi yayın sistemine dahil edilmesini talep edebilirsin.



**Hatırlatma:** Bu kitabı okurken anlamını bilmediğin kelimelere rastlarsan kitabın başındaki tanımlar kısmına bakabilirsin. Merak ettiğin kelimeyi orada açıklamış olabiliriz.

## 5. Mektup, Faks ve Telgrafları Alma ve Gönderme Hakkın

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 68,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük madde 91, 122, 123, 124  
Evrensel Posta Hizmetleri Yönetmeliği madde 6'ya bakabilirsin. Kanun, yönetmelik ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Hapishanede tutulduğun süre boyunca **mektup, faks ve telgraflarla** haberleşebilirsin. **Mahpus çocukların yazdıkları tüm mektuplar ücretsiz gönderilir.** Dışarıdan bir kişi sana mektup gönderecekse o kişi gönderim ücreti öder ama senin göndereceğin mektuplar için ücret vermezsin.

Bundan sonra “mektup, faks ve telgraf” yerine kısaca “mektup” diyeceğiz. Yaptığımız açıklamaların her üçü için de geçerli olduğunu unutma.

### Yakınlarına Gönderdiğin ve Yakınlarından Gelen Mektuplar

**Yakınlarına gönderdiğin ya da yakınlarından gelen mektuplar, mektup okuma komisyonundaki görevliler tarafından okunur.** Eğer hapishanede mektup okuma komisyonu yoksa hapishanenin

en üst amiri tarafından okunur. O yüzden bunları koyduğun zarfın ağzını kapamadan verirsin. Mektup okuma komisyonu yazdıklarında sakıncalı bir durum görürse en geç 24 saat içinde yazdığın mektubu disiplin kuruluna gönderir.

**Mektubun sakıncalı olmasının anlamı** şudur: Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı olarak haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yeltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren içerikte olması.

**Disiplin kurulu** yazdığın mektubu inceledikten sonra tamamını ya da bir kısmını sakıncalı görürse bunun bir fotokopisini çeker ve aslını kendinde tutar. Eğer bir kısmının sakıncalı olduğuna karar vermişse fotokopisinde sakıncalı olduğunu belirttiği yazıların üstünü okunmayacak şekilde çizer ve sana sakıncalı olduğunu bildirdiği bir karar evrakı ile fotokopisini sana tebliğ eder. Tamamını sakıncalı bulmuşsa sadece sakıncalı olduğunu bildirdiği karar evrakını sana tebliğ eder. Yani mektup okuma komisyonu yazdıklarının sakıncalı olduğuna karar veremez, sakıncalı olduğunu düşünürse bu kararı vermesi için disiplin kuruluna gönderir.

Disiplin kurulu sakıncalı da bulmayabilir ama “sakıncalıdır” derse disiplin kurulunun bu kararlarına itiraz edebilirsin. Peki, nasıl?

Eğer yazdıklarının sakıncalı olduğunu belirten bu kararın doğru olmadığını düşünüyorsan karar sana tebliğ edildikten sonra 15 gün içerisinde hapisanenin bağlı olduğu infaz hakimliğine itiraz dilekçesi yazabilirsin. Dilekçende bir avukat da istemeni öneririz. Mahkeme, bir avukat görevlendirmesi için baroya yazı yazar. Böylece baronun görevlendirdiği bir avukat da senin savunmana destek olabilir. Bu arada bazı infaz hakimleri sen talep etmesen de barodan senin için bir avukat çağırabilir ama uygulamada her

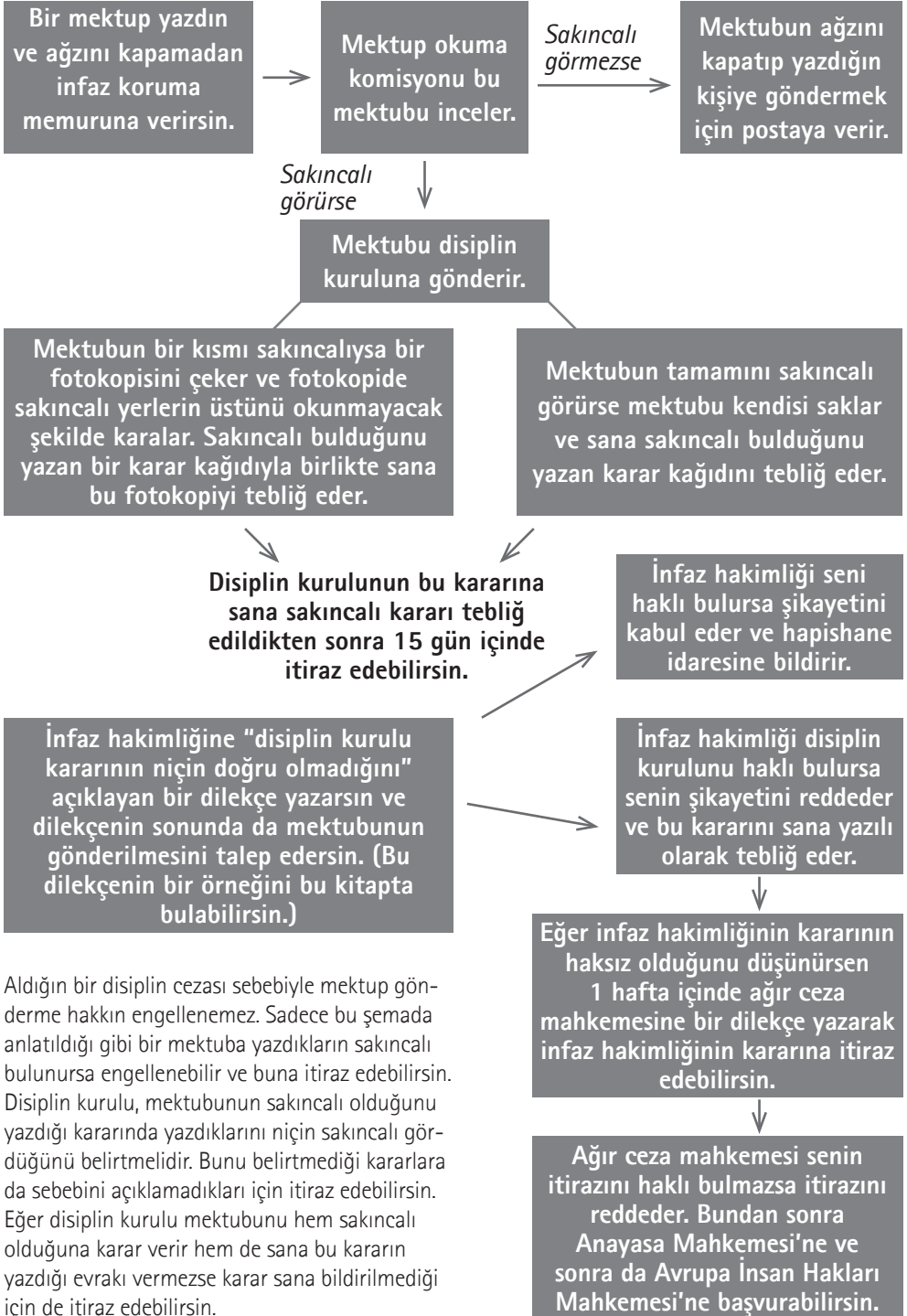
hakim haber vermediği için senin de dilekçende belirtmende fayda olduğunu düşünüyoruz.

İnfaz hakimliği dilekçeni ve sakıncalı olduğu iddia edilen mektubunu inceler.

- Senin haklı olduğuna karar verirse mektubun yazdığın kişiye gönderilmesine karar verir.
- Disiplin kurulunu haklı görürse senin itirazını reddeder ve reddettiğini belirten kararını sana tebliğ edilir. Bu karar sana tebliğ edildikten sonra yine itiraz edebilirsin. Bu sefer Ağır Ceza Mahkemesi'ne (infaz hakimliğinin kararında hangi ağır ceza mahkemesine itiraz edebileceğin yazar) bir dilekçe yazabilirsin.
- Ağır Ceza Mahkemesi, senin itirazlarını ve disiplin kurulu kararıyla infaz hakimliği kararını inceledikten sonra seni ya da infaz hakimliğini haklı bulur ve kararını verir. Eğer seni haklı bulursa mektubun gönderilir. Eğer infaz hakimliği gibi yazdıklarını sakıncalı bulursa itirazını reddeder.
- Ağır Ceza Mahkemesi'nin ret kararından sonra avukatınla Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilirsin.

Mektubunun sakıncalı olduğu kararına itiraz ettiğin sürece mektubun aslı hapisane idaresinde tutulmaya devam eder.

Daha kolay anlaşılması için mektup okuma komisyonu ve infaz hakimliği yollarını anlatan bir şema da çizdik. Buna bakabilirsin.



Eğer başka bir hapisaneye sevk olduysan tutulduğun eski hapisanede ki mektuplar eski hapisanenin idaresi tarafından açılmadan yeni tutulduğun hapisaneye gönderilir.

Eğer sen tahliye olduktan sonra sana yazılan bir mektup hapisaneye gelirse hapisane idaresi bu mektubu gönderen kişiye geri yollar.

Sana posta ya da kargo yoluyla bir eşya geldiyse görevliler bu postayı teslim alırlar ve içinde hapisaneye sokulması yasak olan malzeme olup olmadığını kontrol ederler. Eğer yasak olan malzeme olduğunu tespit ederlerse gönderilen şeyin “sakıncalı” olduğuna karar verirler ve sana bunu belirten yazıyı tebliğ ederler. Sakıncalı olduğuna karar verildiğinde tıpkı mektuplara olduğu gibi buna da itiraz hakkın vardır. Sakıncalı bulunması kararına itiraz etmezsen postadan gelen eşyalar gönderen kişiye ya da senin belirleyip hapisane idaresine söylediğin bir kişiye iade edilir. Gelen eşyanın, seni ziyarete geldiklerinde ziyaretçilerine iade edilmesini isteyebilirsin. Buna rağmen hapisane idaresi eşyayı saklarken geçen sürede bozulacağına karar verirse gönderen kişiye iade etmeye karar verebilir.

Yetişkinler hakkında uygulanacak disiplin cezalarından biri “haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama”dır. Çocuklar için böyle bir disiplin cezası olmadığı için **yakınlarıyla telefonlaşmak, mektuplaşmak ya da yakınlarının seni ziyarete gelmesi, disiplin cezasıyla kısıtlanamaz** (*Disiplin cezalarıyla ilgili ayrıntıları ilerleyen sayfalarda paylaşacağız*).

## Avukatına ya da Resmi Makamlara Yazdığın Mektuplar

Kendi avukatına yazdığın mektuplar ve savcılık, Adalet Bakanlığı gibi resmi makamlara yazdığın mektuplar, mektup okuma komisyonu tarafından denetlenmez. Bu yüzden bu mektupları göndereceğin zaman, zarfın ağzını kapatarak gönderirsin. Ancak avukatına yazdı-



ğın mektuplarda, hapishanenin güvenliğini tehlikeye düşürdüğüne, örgütsel haberleşme amacıyla mektup yazdığına ilişkin bulgular elde edilirse Cumhuriyet savcısının istemi ve infaz hakiminin kararıyla bu mektubun gönderilmemesine karar verilebilir. Bu karara da itiraz etme hakkın vardır. (*itiraz etmek için kitapta dilekçeleri anlatan kısma bakabilirsiniz*)

## 6. Oda ve Eklentilerinde Bulundurabileceğin Kişisel Eşyalar

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 35,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 95,  
Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'e bakabilirsin. Kanun, yönetmelik ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Hapishanede hangi eşyaların bulundurulabileceğini belirten bir yönetmelik vardır. Bu yönetmeliğin adı **Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'tir.** Şimdi o yönetmeliğe göre hangi eşyaların sokulabileceğini anlatalım...

☛ Aşağıdaki listeler **kapalı hapishanede tutuluyorsan** geçerlidir. Eğer **eğitimevindeysen** bu bölümdeki listelere ek olarak eğitimevindeki idare ve gözlem kurulunun kararıyla başka eşyalara da sahip olabilirsin. İdare ve gözlem kurulu, eğitimevinin güvenliğini tehlikeye atmayacak ve kanunlara aykırı olmayan eşyaları odanda ve yanında bulundurabilmesine karar verir.

### Giyim Eşyaları

Koşusunda ya da odanda bulundurabileceğin giyim eşyaları şunlardır:

- Birer adet palto, manto ve mont,
- İki adet ceket veya ceket yerine kullanılabilen hırka,
- Dört adet pantolon ve/veya etek,

- Kız çocuğaysan iki adet elbise,
- Bir eşofman takımı,
- Dört adet gömlek,
- İki adet kazak,
- İki takım pijama,
- Bir spor ayakkabısı,
- Bir kışlık ayakkabı,
- Üç adet tişört,
- İki adet kravat,
- Bir adet kemer,
- Gerektiği kadar iç çamaşırı, çorap,
- Bir çift terlik,
- Havlu ve bir bornoz,
- Kaşkol,
- Bir adet şapka

Bu giysilerin eskidiğinde hapishaneye sokulması izin verilen eşyalardan olan giysilerini yenileriyle değiştirebilirsin. Yenilerini, sana ziyaretçilerin getirebilir.

## **Mutfak Malzemeleri**

Çocuk hapisanelerinin ayrı bir mutfakları vardır ve burada yapılan yemekler koğuşlara dağıtılır. Bu yüzden yemeği yapmak için ocak ve benzeri malzemeleri koğuşta bulundurmazsınız. Yeme ve içme-de kullanmak amacıyla kantinden şu araç-gereçleri satın alabilir ve bunları koğuşunda ya da odanda tutabilirsin;

- Bir adet uç kısmı sivri olmayan on santimetre uzunluğunda bıçak,

- Plastik veya yumuşak metalden mal edilmiş çatal, yemek ve çay kaşığı,
- 0.50 milimetre kalınlığında iki adet metal yemek tabağı,
- İki adet cam su bardağı ve iki adet çay bardağı ile tabağı

Bu malzemeleri kantinden satın alman gerektiği için tabakların, bıçakların boyutları, kanunun belirttiği şekilde olacaktır.

## Sürelili veya Süresiz Yayınlar ile Kitaplar

Koğuşta ya da odanda kitap, dergi ve gazete bulundurabilirsin. Bunları kantinden satın alabileceğin gibi hapishanede bulunan kütüphaneden de isteyebilirsin ya da yakınların sana gönderebilir. Sana verilecek bu yayınlara ve kitaplara iki sebeple sınırlama getirilebilir:

- Bu yayın daha önceden mahkemelerce yasaklanmış olabilir.
- Hapishanedeki eğitim kurulu, istediğin bu yayının “kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan” bir yayın olduğuna karar verebilir.

Eğitim kurulunun kararına da itiraz etmen mümkün. İtiraz yöntemi ve süreleri tıpkı mektuplarla ilgili yaptığın itiraz gibidir. *(Kitabın ilerleyen sayfalarında bir örnek itiraz dilekçesi de göstereceğiz)*

Bu arada kanun, tüzük veya yönetmeliklerde koğuş veya odanda bulundurabileceğin yayınların sayısını belirleyen herhangi bir kural da bulunmamaktadır.

## Elektrikli Eşyalar

Koğuş ya da odanda bulundurabileceğin elektrikli eşyaları kantinden satın alman gerekir. Lambalar yani aydınlatma hariç bütün elektrikli aletlerin harcadığı elektriğin bedelini de senin karşılaman gerekir. Kantinden alabileceğin eşyalar şunlardır:

- Bir adet 37 ekran televizyon (oda sistemindeki bir hapishanedeyken) ya da bir adet büyük televizyon (oda sistemine geçmemiş bir hapishanedeyken),
- Elektrikli su ısıtıcısı (ketil),
- Saç kurutma makinesi,
- Büro tipi (küçük) buzdolabı (eğer oda tipi hapishanede tutulmuyorsan koğuşa ortak kullanılacak bir adet büyük buzdolabı)
- İhtiyaç duyulursa bir adet klima ya da vantilatör
- Bir adet kulaklıklılı küçük el radyosu

## Müzik Aletleri

Elektrikli olmamak koşuluyla vurmali çalgılar dışında saz, ut, gitar, kemençe, keman, flüt, mızık, ney, kanun gibi müzik aletlerinden birini yanında buldurma hakkın vardır. Ziyaretçilerinden bu müzik aletlerinden birini isteyebilirsiniz ve bu aletleri hapishanenin belirlediği saatlerde kullanabilirsiniz.

Eğer tek kişilik bir odada kalmıyorsanız yani odanı başka bir mahpusla paylaşıyorsanız müzik aletini koğuş ya da odanda tutabilmeniz için seninle kalan diğer mahpusların da buna izin verdiğini belirten bir dilekçeyi hapishane idaresine vermeniz gerekir.

## Dini İhtiyaçlar

Eğer istersen ibadetlerinde kullanacağın eşyayı, kitap ve eserleri temin edebilir, odanda veya koğuşunda tutabilirsin.

## Sağlık Malzemeleri

Sağlık nedeniyle yanında tutmak istediğin her araç veya eşya için doktor raporu gerekmektedir. Doktorun raporda izin verdiği sağlık için gerekli malzemeleri odanda ya da koğuşunda bulundurabilirsin.

## Temizlik Malzemeleri

Temizlik için kullanacağın malzemeleri kantinden satın alman gerekir. Kantinden satın alarak koğuş veya odanda tutabileceğin malzemeler şunlardır:

- Saç fırçası,
- Sabun,
- Kese,
- Diş macunu,
- Diş fırçası,
- Tıraş sabunu,
- Şampuan,
- Parfüm,
- Krem,
- Saç boyası,
- Çakısı bulunmayan tırnak makası,

- Plastik saplı tıraş bıçağı,
- Beş adet plastik elbise askısı,
- Çamaşır mandalı,
- Gündelik hayatta kullanılabilen plastik eşyalar,
- Çamaşır ipi

## El İşi Etkinlikleri

Etkinliklere katıldığında el işi malzemelerini hapisane idaresi verebilir. Bunun dışında el işi yapmak için gerekli malzemeleri kantinden almak zorundasın. El işi yapabileceğin atölye gibi yerleri hapisane idaresi sana gösterir. Buralar dışında koğuşta ya da odanda da el işi yapmaya devam edebilirsin fakat el işi etkinliklerinde kullandığın kesici ve delici aletleri buralara getiremezsin. Ayrıca yaptığın el işi çalışmasının odanın ya da koğuşun düzenini bozmaması da gereklidir.

## Bakabileceğin Hayvanlar

Oda sistemine geçmiş bir hapisanedeysen kantinden bir kafes satın alabilirsin. Bu kafeste kanarya, bülbül, muhabbet kuşu gibi küçük kafes kuşları besleyebilirsin ve sayıları en fazla 2 olmalıdır. Henüz oda sistemine geçmemiş bir hapisanedeysen kafes ve kuş sayısını hapisane idaresi belirleyecektir. Bir de kuş bulundurabilmen için odadaki ya da koğuşundaki diğer arkadaşlarının da onayları gerekir. Bunun için onay verdiklerini yazan bir dilekçeyi hapisane idaresine vermeleri yeterlidir.

## Başka ne tür eşyalar bulundurabilirsin?

Kendini geliştirmek için gereken, eğitim ve kültürel amaçlı malzemeleri hapisane idaresinden isteyebilirsin. Bunları odanda tutamasan da idarenin sana gösterdiği yerde tutup kullanabilirsin. Bunu da talep etmek için dilekçe yazman gerekir.

Hapishane idaresi sana bir nevresim takımı ve bir battaniye verir. Bunlara ek olarak kantinden satın almak koşuluyla bir nevresim takımı ve hava koşullarına göre gerektiği kadar battaniye daha satın alabilirsin.

Satranç oynamayı biliyorsan ya da öğrenmek istiyorsan yine kantinden satın almak koşuluyla satranç takımın olabilir.

Her oda veya koğuştta idare tarafından yaptırılan panolara asılmak ve kurumun kantininden satın alınmak koşuluyla birer adet Türk bayrağı, Atatürk resmi, gazete kupürü (gazetenin bir haber için ayrılmış bir parçası) gazete, haber, yazı, fotoğraf ve takvim bulunabilir.

Her mahpus, yattığı yerde veya dolabında aile fertlerinin albümünü bulundurabilir.

İlgili yönetmelik, kadın hükümlülerin kantinden aldıkları makyaj malzemelerini de koğuştta bulundurabileceklerini söyler. Eğer kadın hapishanesinde tutulan ya da erkek hapishanelerinin kadın koğuştlarında tutulan bir kız çocuğaysan bu makyaj malzemelerinden satın alıp odanda ya da koğuşunda tutabilirsin.



## 7. Dışarıdan Gönderilen Hediyeler

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 69,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 92'ya bakabilirsin. Kanun ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

☛ **Kapalı hapishanede tutuluyorsan** dini bayram, yılbaşı ve nüfus cüzdanında yazan doğum tarihinde dışarıdan gelen bir hediyeyi kabul edebilirsin. Bu hediye kitap ya da giyim eşyası olmalıdır. Hediyezi ziyaretçin getirebileceği gibi sana kargoyla da gönderebilirler.

Hediyen önce güvenlik kontrolünden geçirilir ve kurum güvenliği için tehlikeli olup olmadığı kontrol edilir. Tehlikeli olmadığına karar verilirse gelen hediye **hediye kayıt defterine** kaydedilir. Bu defterde hediyenin ne olduğu, kim tarafından gönderildiği, kuruma geliş tarihi ve sana teslim ediliş tarihi, hediyenin sana teslim edildiğine dair imzan ve görevli memurun imzası bulunur.

Sana gelen hediyenin tahmini değeri haftalık olarak yanında bulundurabileceğin para miktarından fazla olamaz.

Kişi, kurum ve kuruluşlar mahpuslara dağıtılmak üzere toplu hediye de gönderebilirler (kitap, kırtasiye malzemesi gibi). Bu hediyelerin dağıtılabilmesi için Cumhuriyet başsavcılığının izni gereklidir.

☛ **Eğitimevindeysen** sana gönderilecek hediyenin türünü ve miktarını kurum müdürü belirler. Bu nedenle idareden hangi miktarda ne tür hediyeleri kabul edebileceğini sorabilirsin.

## 8. Sağlığa Erişim Hakkı

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 71, 78, 79, 80, 81, 57, 100  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 25, 94, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 168  
Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumlarındaki Sağlık Hizmetlerinin Düzenlenmesi Hakkında Protokol,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetim, Dış Koruma, Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakilleri ile Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Protokol'e bakabilirsiniz. Kanun, tüzük ve protokolleri kütüphaneden isteyebilirsiniz.*

Sağlık hakkın temel haklarından biridir. Bu hakkın kısıtlanamaz. Bu yüzden Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bu hakkını korumakla yükümlüdür. Hapishane idaresi de sağlığını korumak için gerekli şeyleri yapmalıdır.

Hapishanedeyken bir sağlık sorunu yaşadığında hapishane idaresine bir dilekçe yazarak revire çıkmayı talep edebilirsiniz. Revire çıktığında doktor seni muayene eder.

Revire ve hastaneye çıkışın, doktor tarafından kontrol edilmen ve doktorun belirlediği kullanman gereken ilaçlar, sana ücretsiz olarak verilmelidir.

Hapishaneye ilk geldiğinde kabul odasında doktor seni muayene eder. *(Bunu, kitabın başında anlatmıştık. Oraya tekrar göz atabilirsiniz.)*

Hapishanede bir diş doktoru da bulunabilir. Dişlerinle ilgili bir rahatsızlığın olduğunda diş doktorunu görmek için bir dilekçe yazarsın.

## Revirde Muayene ve Tedavi

Sağlık hizmetlerinin verilebilmesi için her hapisanede bir revir bulunur. Revirden sorumlu olan kişi, hapisane doktorudur. Revirde sana yapılan her tedavi ve muayene **sağlık fişine** yazılır. Böylece sağlığının takibi daha kolay sağlanır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi eğer revire çıkmak istiyorsan, hapisane doktorunu ve dış doktorunu görmek istiyorsan bir dilekçe yazmalısın. Revir şartlarının muayenen veya tedavin için yeterli olmadığını düşünüyorsan revirdeki hapisane doktorundan hastaneye sevk edilmeyi talep edebilirsin. Hastaneye sevk edilmene karar verecek kişi, hapisane doktorudur.

Hapisane doktoru, hastaneye sevk edilmen gerektiğine karar verirse bir rapor hazırlayarak durumu hapisane idaresine bildirir ve hangi hastaneye sevk edilmen gerekiyorsa buradan senin için bir randevu alınmasını sağlar.

Acil veya hayati bir sağlık sorunu yaşadığında hapisanenin yakınlarındaki bir sağlık kuruluşuna randevu almaksızın acilen sevk edilirsin. Bu sevk için de eğer o sırada hapisane doktoru hapisanedeyse bu doktorun değilse kurumun en üst amirinin yazılı izni alınır.

Hapisane idaresi acil durumlarda ambulans talep edebilir ve ilk müdahale ambulanstaki sağlık görevlileri tarafından gerçekleştirilir.

Gönderildiğin hastane hastalığının teşhisi ve tedavisi için yeterli değilse bu hastanedeki sağlık kurulu bununla ilgili bir rapor hazırlar ve başka hastaneye sevk edilebilirsin.

Acil haller dışında özel hastanelere sevk edilmezsin, önce devlet hastanelerine gidersin. Eğer acilen tedavi olman gerektiğini düşünüyorsan ve bunun için devlet hastanesine sevk zaman alacaksa özel hastaneye sevk edilmeyi talep edebilirsin. Böyle bir talebi velin ya da vasin de yapabilir.

Sevk edildiğin hastanede muayene ve tedavinin devam edip etmeyeceğine hastanedeki sağlık kurulu karar verir ve bununla ilgili bir rapor hazırlar. Eğer hastanede kalmaya gerek olmadığına karar verirse hapishaneye geri dönersin.

☛ **Kapalı hapishanede tutuluyorsan** hastaneye sevkin sırasında sana jandarma eşlik eder.

☛ **Eğitimevinde tutuluyorsan** hastaneye sevkin sırasında sana infaz koruma memuru eşlik eder.

### Hastanelerdeki Hükümlü Koşuşu ve Servisi

Hastanelerde mahpusların yatarak tedavi edilmesi için ayrılan odalar vardır. Bu odalara **mahkum koşuşu** ya da **hükümlü koşuşu** denir. Bu odalar da tıpkı diğer hastane odaları gibi güneş almalı ve temiz olmalıdır. Tek farkı firara karşı engellerin bulunmasıdır. Mahkum odalarındaki iç güvenlik infaz koruma memurları tarafından, dış güvenlik ise jandarmalar tarafından sağlanır.

Eğer gönderildiğin hastanede hükümlü koşuşu yoksa bulunduğu odanın güvenliği jandarmalar tarafından sağlanarak tedavine devam edilir.

☛ **Kapalı hapishanede tutuluyorsan** ve bir hastanede yatarak tedavi edilmen gerekiyorsa hükümlü koşuşunda tutulursun.

☛ **Eğitimevinde tutuluyorsan** ve bir hastanede yatarak tedavi edilmen gerekiyorsa hükümlü koşuşunda tutulmazsın fakat seninle birlikte infaz koruma memurları bulunabilir.

## Hastanelerdeki Muhafazalı Muayene Odaları

Hastanelerde **muhafazalı muayene odalarında** doktor muayenesinden geçersin. Muhafazalı muayene odasının anlamı, firara karşı önlemlerin olduğu muayene odasıdır.

Sevk edildiğin hastanede muhafazalı muayene odası varsa sen muayene olurken jandarmaların dışarıda durması gerekir. Ancak seni muayene edecek doktor yazılı olarak talep ederse jandarma içeri girebilir.

Sevk edildiğin hastanede muhafazalı muayene odası yoksa sen muayene olurken jandarma odanın içinde bulunur ama doktorunla senin arandaki konuşmaları duyamayacak bir mesafede durmalıdır. Böylece doktorunla arandaki gizlilik korunmalıdır.

## Hastanede Refakatçi

Hastaneye sevk edildiğinde doktorun, tedavin için bir süre hastanede yatmana karar verebilir. Bu durumda yanında bir refakatçinin olması gerektiğine dair bir karar verirse bununla ilgili bir rapor hazırlar. Refakatçi olarak annen, baban, kardeşin ya da bunlar yoksa Cumhuriyet başsavcılığının karar vereceği bir yakının hastanede refakatçi olarak kalabilir. Bu yüzden hastanede tutulurken kendine bakamayacak durumda olduğunu düşünüyorsan tedavini gerçekleştiren doktordan aile üyelerinden birinin refakatçi olması için rapor yazmasını talep edebilirsin.

Hapishaneden hastaneye sevk edilirken sana yeteri kadar infaz koruma memuru da eşlik eder. Eğer hapishanenin bulunduğu ilden başka bir ildeki hastaneye sevk ediliyorsan ve sana bir hapishane personeli (infaz koruma memuru) eşlik etmiyorsa gittiğin ildeki hapishaneden bir personel talep edebilirsin. Sana eşlik eden bu personeller senin

tedavin boyunca senin adına idari işlemlerin yapılması konusunda yardımcı olurlar.

## **Hastanede Yatarken Ziyaret Edilme Hakkın**

Hastanede yatarak tedavi görüyorsan ve doktorun da uygun görüyorsa Cumhuriyet başsavcılığının izniyle ailen ziyarete gelebilir. Ailen seni ziyaret ediyorken infaz koruma memurları da odada bulunur.

## **Aşı Olmak**

Sağlık Bakanlığı, ülke genelinde uygulanacak aşı programları yapabilir. Hapishanedeyken bunlardan sen de faydalanabilirsin ama yasal temsilcinin (velin ya da vasinin) izni olması gerekir.

## **Beden Eğitimi**

Hapishanede kaldığın müddetçe hapishane idaresi beden ve ruh sağlığın için olanakları ölçüsünde destekleyici çalışmalar yapmalıdır. Yani spor yapabileceğin bir alan yaratılması gereklidir. Kapalı hapishanede tutuluyorsan günde en az bir saat açık havaya çıkma hakkın vardır. Bu sürede spor da yapabilirsin. Eğer eğitimevindeysen kurum dışındaki etkinliklere de katılmaya izin verilebilir.

## **Beslenme**

Yiyeceğin yemekleri hapishanenin kantininden ya da mutfağından temin edersin. Bu nedenle mutfakta hazırlanan yemeğin ve kantinde satılan yiyeceğin sağlığına zarar vermeyecek şekilde olması, hapishane idaresinin sorumluluğundadır.

Hastaysan sana hapishane doktorunun belirleyeceği yiyecekler verilmelidir. O yüzden sağlığını olumsuz etkileyecek besinler varsa ve özel besinler alman gerekiyorsa hapishane doktoruna başvurabilirsin ve farklı yemekler verilmesini isteyebilirsin. Örneğin bazı insanlar vejetaryen (et yemeyen) ya da vegandır (hayvanlardan sağlanan hiçbir gıdayı tüketmeyen) ya da bazıları şeker hastası oldukları için, çölyak hastası oldukları için her besini tüketmemeleri gerekir. Eğer vejetaryen/vegansan ya da bazı hastalıkların olduğu için her yemeği yiyemiyorsan hapishane doktoruna bilgi vermelisin.

### **Sağlık Giderleri**

Hapishanede tutulduğun sürece hastanede gördüğün muayeneler ve tedavilerinde sana verilen ilaçların bedelleri Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı tarafından karşılanır. Ancak estetik (sağlık amaçlı değil de görsel güzellik) amaçlı bir şikayetin varsa bunun tedavisi için yapılan giderleri senin karşılamaman gerekir.

### **Nakil Öncesi Muayene**

Kendi isteğinle, hastalık sebebiyle, disiplin sebebiyle ya da zorunlu bir sebeple başka bir hapishaneye gönderebilirsin. *(kendi isteğinle nakili ilerleyen sayfalarda anlatacağız.)*

Nakilden önce aranırsın ve hapishane doktoru tarafından muayene edilirsin. Muayene sırasında yola çıkmama engel bir hastalığın olduğu tespit edilirse doktor bunu raporuna yazar ve kurumun en üst amirince hastaneye sevk edilirsin. Hastanedeki muayenende de yola çıkmama engel bir hastalığın olduğu anlaşılırsa iyileşene kadar naklin ertelenir.

## 9- Öğrenim Hakkı

*Bu kısımdaki bilgiler için;*

*Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 15, 76*

*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 26, 106, 107*

*Çocuk Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Öğretim Faaliyetleri Hakkında Genelge*

*Tutuklu ve Hükümlü Öğrenciler Genelgesi'ne bakabilirsiniz. Kanun, tüzük ve genelgeleri kütüphaneden isteyebilirsiniz.*

Öğrenim hakkı, sahip olduğun önemli haklardan biridir. Bu haktan kapalı hapisyanede ya da eğitimevinde olmana göre farklı şekilde faydalanırsın.

Okula devam ediyorken hapisyaneye girdiyse hapisyane idaresi bir “öğrenci bilgi formu” doldurarak okulunun bağlı olduğu il/ilçe milli eğitim müdürlüğüne haber verir. Ortalama yükseltme sınavlarına ya da sorumluluk sınavlarına girebilmen için hangi sınavlara gireceğin tespit edilir ve okul ve hapisyane bilgilendirilir. Durumunun gizliliği ya da güvenlik gibi sebeplerle hapisyane idaresi sınavlara okula gitmeden, hapisyanedeki uygun bir yerde girmene karar verebilir. Tahliye olduğun zaman, okula devam edemediğin dönemde tutuklu/hükümlü olduğunuzu 5 iş günü içerisinde okula bildirmelisin. Böylece devamsızlığının sebebi tespit edilecektir ve özürlü devamsızlık yaptığın için (devamsızlık yapmanın senin elinde olmayan sebeplerden gerçekleştiğini gösterdiğin için) hapistede kaldığın süreler devamsızlıktan sayılmayacaktır.

Okulların sınav takvimlerini, düzen ve kurallarını belirleyen Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı'yla bazı ortak çalışmalar yürütür. Milli Eğitim Bakanlığı, okul dönemindeki sınav takvimleri, başvuru tarihleri sınav kayıtları gibi bilgileri hapisyane idarelerine bildirir. Ha-



pishanedeki eğitim biriminden ders seçimi, sınav tarihi, sınav sonuçları, disiplin işlemleri gibi öğrenim hakkında ilgili türlü konuda düzenli olarak bilgi alabilirsin. Eğitim birimi sen talep etmeden de öğrenim hakkından faydalanabilmen için gerekli bilgileri sana vermelidir.

Dışarıdayken herhangi bir okula devam etmiyorsan da hapisanede okula kaydolabilirsin ve önceden eksik kalan eğitimini tamamlayabilirsin.

☛ Kapalı hapisanede tutuluyorsan **yaygın öğretim** denilen **açık öğretime** gidebilirsin.

☛ Eğitimevindeysen **yaygın öğretimin** yanı sıra örgün öğretime de devam edebilirsin. Örgün öğretim denilen öğretim tipinde de derslerin ne zaman nerede verileceği bellidir. Diğer öğrencilerle birlikte sınıflarda ders alır, kurslara onlarla birlikte katılırsın.

Hapisanedeki öğretmenler sizlerin öğrenim durumunu tespit etmek, hapisanede var olan öğretim, sosyal ve kültürel faaliyetler hakkında bilgi vermek ve bu faaliyetleri verimli hale getirmekle görevlidir. Ayrıca planlanan eğitim ve öğretim çalışmalarına kimlerin katılabileceklerini, bunun için nereye başvurulması gerektiğini ve bu faaliyetlerde uyulması gereken kuralları bir talimat metni halinde koşullara dağıtmalıdır. Bu konularda bilgi almak için bu öğretmenlere ve hapisane idaresine başvurabilirsin.

Eğitim ve öğretim faaliyetlerine, spor ve sosyal-kültürel faaliyetlere katılabilmek için dilekçe yazmalısın. Yazdığın dilekçe idare ve gözlem kurulunda onaylanırsa bunlardan faydalanmaya başlayabilirsin. Eğer talebini reddederlerse yine bir dilekçeyle itiraz etme hakkın vardır.

Normalde 18 yaşını doldurduğunda yetişkin hapisanesine geçersin fakat eğitimevindeysen ve kurum içinde veya dışında öğrenimine devam ediyorsan bu öğrenimi tamamlayabilmen için 21 yaşına kadar eğitimevinde tutulmana karar verilebilir.

Eğer başka bir hapisshaneyeye sevk edileceksen sevk işleminin sınav tarihlerinden en az 15 gün önce yapılmalıdır ki sınavlara girememekten dolayı bir hak kaybına uğramayasın. 15 gün önceden sevk edilemezsen sınavlarının bitimine kadar sevkini bekletmeleri gerekir. Eğer sevkini bekletmezlerse infaz hakimliğine bir dilekçe yazarak sınavlar bitene kadar sevkini bekletmeyi talep edebilirsin.

### **Açıköğretim Lisesi**

Ortaokul ya da ilköğretim mezunuysan veya lise 1,2,3'ten ayrılan bir mahpusun açık öğretim lisesine devam edebilirsin. Hapishane idaresi ve öğretmenler bu başvuruyu nasıl yapacağını konusunda seni bilgilendirirler.

Açık öğretim lisesi ve açık öğretim ortaokuluna kayıt yapabilemen için hapisshanenin bulunduğu il veya ilçedeki halk eğitim müdürlüklerine başvurman gerekir. Hapishane idaresine bir dilekçe yazarak senin adına başvurularını sağlayabilirsin ya da ailen de bu başvuruyu yapabilir. Açık öğretime kaydolduktan sonra hapishane idaresi senin sınavlara girebilmen için gerekli düzenlemeleri yapmak zorundadır.

Liseden mezun olduğunda artık yüksek öğretime devam edebilirsin. Bu açık öğretim fakültesi de olabilir, herhangi bir üniversite, fakülte, meslek yüksek okulu da olabilir. Üniversiteye geçtiğinde artık 18 yaşını doldurup yetişkin mahpus olacağın için burada ayrıntılarına yer vermeyeceğiz ama yüksek öğretime kaydolabilemen için girmen gereken sınavlar konusunda hapishane idaresi seni bilgilendirir ve kayıt işlemlerini eğer bir yakının yapamıyorsa hapishane idaresi senin için yapabilir. Yüksek öğretim okuluna kaydolduğunda sınavlara gitmek için jandarma ya da infaz koruma memuru eşliğinde hapisshaneden ayrılarak sınavına girip geri dönebilirsin.

Eğer sınav tarihinden önce tahliye edildiyse sınav giriş belgeni tah-

liye edilirken hapishane idaresinden isteyebilirsin. Bu belgeyle tahliye olduktan sonra sınav merkezine gidip sınavına girebilirsin.

Eğitim-öğretimine devam ederken bu faaliyetlerle ilgili araç gerece ihtiyaç duyuyorsan ve maddi imkansızlıklar sebebiyle bunları alamıyorsan bu araç-gereçleri bir dilekçeyle hapishane idaresinden talep edebilirsin.

Derslerin için gerekliyse hapishanede bilgisayar ve internetten faydalanabilirsin. Hapishane idaresinin bilgisayardan faydalanabileceğin bir yeri vardır ve burada bilgisayara erişebilirsin. Bilgisayar talebin için de bir dilekçe yazman gerekir.

Hapishane idaresi, gireceğin sınavlarda başarılı olabilmen için çeşitli kursların açılmasına karar verebilir ve Milli Eğitim Bakanlığı'na haber vererek gerekli öğretmenlerin size destek olması için hapishaneye gelmesini sağlayabilir. Eğer böyle bir desteğe ihtiyacın varsa hapishane idaresine bir dilekçe yazarak bunu talep edebilirsin.



**Hatırlatma:** Bu kitabı okurken anlamını bilmediğin kelimelere rastlarsan kitabın başındaki tanımlar kısmına bakabilirsin. Merak ettiğin kelimeyi orada açıklamış olabiliriz.

## 10- Süreli ve Süresiz Yayınlardan Yararlanma Hakkın

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 62,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük madde 87'ye bakabilirsin. Kanun ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Süreli ve süresiz yayınlar dediğimiz yayınlar kitap, dergi, gazete, broşür gibi yayınlardır.

Mahkemelerce yasaklanmış olmadığı müddetçe bedelini ödeyerek – dergi, gazete gibi yayınları alabilirsin.

Eğitim kurulu, sana gelen yayınları inceler ve eğer kurum güvenliğini tehlikeye düşüren ya da müstehcen haber, yazı, fotoğraf olan bir yayın olduğuna karar verirse sana vermemeye karar verebilir. Bunu sana yazılı şekilde bildirmelidir. Bu karara itiraz edebilirsin.

## 11– Kütüphane ve Kitaptan Yararlanma Hakkın

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 61, 88  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 86, 132'ye bakabilirsin. Kanun ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Hapishanelerde mahpusların yararlanması için bir **kütüphane ya da kitaplık** bulunur. Buralarda hangi kitapların bulunabileceğine eğitim kurulu karar verir. Eğitim kurulu kitabın kütüphanede bulunmasını uygun bulmazsa konulup konulmayacağına karar vermesi için Cumhuriyet başsavcılığına sorar.

Bu kitaplar dışarıdaki sivil toplum örgütlerinin ya da kişilerin bağışlarıyla, hapishane idaresinin satın alması veya başka kütüphanelerden ödünç alması şeklinde toplanabilir. Eğer kütüphane için istediğin bir kitap varsa bir dilekçe yazarak eğitim kurulundan isteyebilirsin.

Kütüphanedeki kitaplardan birini okumak için sana verilen kitap listesinden kitapları seçip bir dilekçeyle bu kitapların sana verilmesini isteyebilirsin. Eğer kütüphane veya kitaplığı kullanmak istiyorsan idare ve gözlem kuruluna kütüphane veya kitaplığı kullanmak ya da kütüphanede derslerine çalışmak için de dilekçe yazabilirsin.

Kütüphane veya kitaptan aldığın kitabı 15 gün boyunca koğuşunda ya da odanda tutabilirsin. Eğer 15 günde bitiremediysen bu sürenin 15 gün daha uzamasını talep edebilirsin.

## 12- Din ve Vicdan Özgürlüğü

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 70,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 93'e bakabilirsiniz. Kanun ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsiniz.*

Din ve vicdan özgürlüğün, hapisshanede bulunsan bile kısıtlanamaz. Hapishane düzenini bozmadığı ve başkalarına zarar vermediğin müddetçe kendi dininin ibadetlerini yapabilirsin. Ayrıca kimse seni dini etkinliklere katılmaya zorlayamaz.

İbadet ederken kullandığın ve dini yaşamın bakımından zorunlu olan kitap ve eserleri dışarıdan getirtme ve yanında bulundurma hakkın vardır.

Hangi dine inanıyorsan o dinin görevlileri seni ziyaret edebilir fakat ziyaretlere Adalet Bakanlığı'nın izin vermesi gerekir.

Dini inançlarından dolayı bazı şeyleri yemiyorsan sana verilen yemeklerin bunlara uygun olmasını talep edebilirsin.

Sahip olduğun dini inanışlarından dolayı hiç kimse tarafından ayrımcılığa uğrayamazsın. Hapishanedeki tüm kurallar, mahpusların ırkına, diline, mezhebine, milliyetine, cinsiyetine, yaşadıkları yere, doğdukları yere, ekonomik güçlerine bakılmaksızın herkese eşit uygulanmalıdır. Eğer bir eşitsizlik olduğunu düşünüyorsan Adalet Bakanlığı'na, Cumhuriyet başsavcılığına dilekçe yazarak bu eşitsizliğin engellenmesini talep edebilirsin. Avukatına da haber verip sana hukuki yardım vermesini isteyebilirsin.

## 13- Hapishane Dışına Çıkabilmen İçin Verilen İzinler

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 93, 94, 95,  
96, 97,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 137, 138, 139, 140, 141, 142'ye bakabilirsiniz.  
Kanun ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsiniz.*

### Özel İzin

Eğitimevinde **tutuluyorsan** aileni görebilmen ve dış dünyayla iletişimin kopmaması için kurum en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcısının onayıyla 3 ayda bir 3 günlük izin alabilirsin. Ailene ulaşmak için yolda harcayacağın zaman bu 3 güne dahil değildir. Bu yüzden yolda geçireceğin süre, bu 3 güne eklenir.

### Mazeret İzni

Anne, baba ve kardeşlerinin yaşamlarını tehlikeye sokacak ağır hastalıkları varsa ya da sel, deprem, yangın gibi bir doğal afet sebebiyle zarar gördülse hapishane idaresinden mazeret izni talep edebilirsin. Kurumun en üst amirinin görüşü, cumhuriyet başsavcısının önerisi ve Adalet Bakanlığı'nın onayıyla sana 10 günlük mazeret izni verilebilir. Ayrıca yolda geçireceğin süreler, bu 10 güne eklenir.

Eğer anne-baban, onların anne-babası, senin kardeşlerinden biri hayatını kaybettiyse cenazelerine katılmak için izin talep edebilirsin. Bu izin, 2 günü geçemez. Ayrıca bu 2 güne yolda geçirdiğin süreler eklenir. Bu kararı Cumhuriyet başsavcılığı verir.

☛ **Kapalı hapishanede tutuluyorsan** mazeret iznini kullanırken sana jandarmalar eşlik eder.

☛ **Eğitimevinde tutuluyorsan** tek başına gidip gelebilirsin.

Yatıya kalman gereken durumlarda bir yakınının evinde mi, kendi evinde mi yoksa o ildeki kapalı hapishanede mi kalacağına o ilin valisi karar verir. Ayrıca ilin valiliği tarafından yanına psikolog, pedagoğ veya sosyal hizmet uzmanı gibi sana destek olabilecek bir görevli verilmesine karar verilebilir.

Mazeret iznini alabilmek için Cumhuriyet başsavcılığı gösterdiğin mazeretin doğru olup olmadığını araştırır. O yüzden bu izni talep ederken hastalanan ya da ölen yakınının hangi akrabası olduğunu belirtmen, hasta olduğuna ya da öldüğüne dair sağlık raporlarını hastaneye sunmak gerekir. Ailenden, bu evrakları savcılığa sunmalarını isteyebilirsin.

## İş Arama İzni

Bir mahpus en az 6 aydan beri hükümlüyse ve koşullu salıverilmesine bir ay kalmışsa tahliye olduğunda zorluk çekmemesi için ona iş arama izni verilebilir. Bu iznin alınabilmesi için kurumun en üst amirinin önerisi ve Cumhuriyet başsavcısının izni gereklidir.

Kanunlarda çocuk hükümlülerin bundan faydalanmayacağına dair bir kural yoktur. Bu yüzden iş arama iznine ihtiyaç duyuyorsan bununla ilgili bir dilekçe yazabilirsin.

## İzinden Dönmezsen veya Geç Dönersen Ne Olur?

İzinden dönmezsen ya da 2 günden fazla bir süre geçtikten sonra dönersen sana disiplin cezası verilir ve **fırar suçundan** dolayı bir dava açılabilir. İzin sürenin bitmesinden sonra 2 gün içinde hapishaneye geri dönersen sadece **disiplin cezası** uygulanır.



İzindeyken hastalanırsan ya da bir sebeple dönüşün imkansız hale gelirse bulunduğun yerdeki Cumhuriyet başsavcılığına başvurursun. Elindeki izin belgesini göstererek neden dönemediğinin sebebini bildirmelisin. Onlar seni geçici olarak o yerdeki hapishaneye koyarlar. Böylece firar etmemiş sayılırsın ve hakkında ceza davası ya da disiplin soruşturması açılmaz.

İzin süresince uyman gereken bazı kurallar belirlenmiştir:

- Alkollü içecek ve uyuşturucu madde kullanmamak
- Güvenlik riski doğuracak ya da “hükümlü ve tutuklu sıfatıyla bağdaşmayacak” davranışlar yapmamak (bu davranışların neler olduğuna dış güvenlik görevlileri karar verir)
- Taziye amacı dışında telefon görüşü yapmamak ve diğer iletişim araçlarını kullanmamak
- Medya kuruluşlarına (gazete, televizyon gibi) yazılı veya sözlü açıklama yapmamak

## 14- Hapishane Dışında Etkinliklere Katılma Hakkın

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 109'a bakabilirsiniz. Tüzüğü kütüphaneden isteyebilirsiniz.*

**Eğitimevinde tutuluyorsan** hapishane dışındaki bazı etkinliklere katılabilirsin. Etkinliklere katılmak için dilekçeyle talepte bulunman gerekir. Bu etkinlikler şunlar olabilir:

- Hapishane dışındaki eğitim, ağaçlandırma, çevre düzenlemesi ve temizlik faaliyetleri
- Doğal afet sonrası yardım faaliyetleri
- Tiyatro, konser veya benzeri sosyal ve kültürel çalışmalar,
- Spor karşılaşmaları

Katılmak için talep ettiğin etkinlikler aynı şehirdeyse hapishanenin idare ve gözlem kurulu, eğer başka şehirlerdeyse Adalet Bakanlığı talebine izin vermektedir.

## 15- Nakil

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 53, 54, 55,  
56, 57, 58,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin  
İnfaz Hakkında Tüzük madde 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170,  
171'e bakabilirsin. Kanun ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Nakil, hem bir hapisshaneden başka bir hapisshaneye kalıcı olarak götürülmeyi hem de hastane, adliye gibi yerlere geçici olarak götürülmeyi anlatır.

### **Bir hapisshaneden başka bir hapisshaneye kalıcı olarak nakil şu durumlarda olur:**

- Toplu olarak nakil (örneğin hapisshanenin yeni binaya taşınması),
- Disiplin sebebiyle nakil,
- Güvenlik sebebiyle nakil,
- Hastalık sebebiyle nakil,
- Eğitim öğretime devam edebilmek için nakil,
- Yargılama yeri nedeniyle nakil,
- Kendi isteğiyle nakil

Bu kısımda **kendi isteğiyle nakil olabilmek için ne yapman gerektiğini** anlatacağız. Öncelikle 18 yaşından küçük olduğun için senin için nakil dilekçesini yasal temsilcin (velin ya da vasin) yazabilir. Bu dilekçeyi Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne yazar. Nakil dilekçesinin kabul edilebilmesi için

- Gitmek istediğin kurumlardan en az üç yer yazmalı,

- Disiplin cezan olmamalı ya da varsa kaldırılmış olmalı,
- Gitmek istediğin kurumda yer olmalı,
- Daha önce disiplin nedeniyle ayrılmak zorunda kaldığın bir kurum olmamalı,
- Çocuk olduğun için çocukların kalabileceği bir kurum olmalı.

Yetişkinler, kendi istekleriyle nakil olacakları zaman nakil masraflarını ödemek zorundadırlar fakat çocuk mahpuslar, nakil masraflarını ödemez.

Kanunlarda gitmek istediğin en az üç yeri belirtmen gerekir dese de aslında çok fazla çocuk hapisanesi olmadığı için (çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumları 7 tane, çocuk eğitim evleri 4 tanedir) yasal temsilcin bunu belirterek üç hapishaneden daha az yer yazmayı deneyebilirsin. Eğer bu şekilde nakil talebini kabul etmiyorlarsa talebini üç hapishaneye tamamlamak gerekebilir. En az 3 yer yazman gerektiği için en çok kaç hapisane yazman konusunda bir sınır yoktur.

Gittiğin yeni hapishanede kuruma yeni geldiğinde yapılan arama işlemleri tekrar yapılır ve bu hapishaneden zorunlu olarak ayrılmam gerekmedikçe en az 6 ay kalmalısın.

Adliye, hastane gibi kısa süreli kalacağın yerlere giderken ya da başka bir hapishaneye giderken sana jandarmalar eşlik eder. Tıpkı hapisane içinde olduğun gibi nakil olurken de senin haklarının korunması gerekir. Eğer nakil olurken insan onuruna uymayan, insan haklarını ihlal eden durumlar olursa bunları hapisane idaresine, cumhuriyet başsavcılığına, avukatına haber vermelisin.

# DİSİPLİN TEDBİRLERİ VE CEZALARI



**Hatırlatma:** Bu kitabı okurken anlamını bilmediğin kelimelere rastlarsan kitabın başındaki tanımlar kısmına bakabilirsin. Merak ettiğin kelimeyi orada açıklamış olabiliriz.

*Bu kısımdaki bilgiler için;*

*Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 37, 45, 46, 47, 48*

*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Tüzük madde 143, 151, 152, 153, 156, 157'ye bakabilirsin. Kanun ve tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Hapishanenin belirli kuralları vardır. Bu kurallar kanunlarda ve tüzüklerde belirlenmiştir. Kurallar hem hapishanenin ve mahpusların güvenliğini hem de hapishane düzeni sağlamak amacıyla konulmuştur. Kurallarla ilgili hapishaneye ilk girdiğinde bilgilendirilirsin. İlk girdiğinde sana kuralların yazdığı evraklar verilir ve bu sende kalmalıdır. Ayrıca sözlü olarak da anlatılmalıdır. Böylece okuma yazman yoksa ya da iyi değilse ya da Türkçeyi iyi bilmiyorsan kuralları anlam için sözlü olarak da açıklamalar yapılır. *(Hapishaneye ilk girdiğinde sana verilmesi gereken bilgileri bu kitabın başında anlatmıştık)*

Hapishanede bu düzeni sağlayan kurallara uymazsan disiplin cezalarıyla karşı karşıya kalabilirsin. **Disiplin cezalarının neler olduğu ve hangi durumlarda bir mahpusa disiplin cezası verileceği kanunda** açıkça yazmaktadır. Ayrıca ilk girdiğinde hapishanenin düzen ve kurallarından bahsedilirken disiplin cezalarından da bahsedilir. Kanunda yazılanlar dışında bir disiplin cezaları verilemez.

Hapishaneye hangi suçla ilgili girdiğin, yaşın, cinsiyetin, dinin, ailenin kim olduğu, hangi milletten olduğun, hangi dili konuştuğun gibi hiçbir sebep senin disiplin cezası almama sebep olmaz. Bir tek hapishanede kanunda belirtilmiş olan ve herkesin uyması gereken kurallara uymadığın takdirde disiplin cezası verilir. Eğer ayrımcılık yapıldığını ya da disiplin cezası almaman gerektiğini düşünüyorsan bu kararlara itiraz edebilirsin.

Hakkında disiplin cezası verilebilmesi için kurumun güvenliğini ya da düzenini kasıtlı bozmuş olman gerekir. Yani yanlışlıkla, istemeden (taksirle) yaptığın bir hareketten dolayı disiplin cezası verilemez.

Yetişkinler için verilen disiplin cezalarıyla çocuklar için verilen disiplin cezaları ayrıdır. Bir yetişkin hapishanesinin çocuk koğuşunda bulunsan da bu durum değişmez, çocuklar için uygulanan disiplin cezaları uygulanmalıdır.

Disiplin tedbirleriyle disiplin cezaları ayrı şeylerdir.

## Disiplin Tedbirleri

Disiplin tedbirleri, henüz disiplin cezası uygulanacak bir fiil olmadan (disiplin suçu işlenmeden) uygulanabilir. Disiplin cezasını gerektiren eylemlerin gerçekleşme riski olduğunda, hapishane idaresi bu fiil gerçekleşmeden bazı tedbirler alabilir. Bu tedbirler cezalandırıcı olmamalıdır, sadece disiplin suçu işlenmesini önlemek için olmalıdır. Kanunda yazan disiplin tedbirleri şunlardır:

- Teşvik esaslı ayrıcalıkları ertelemek.
- Kaldığın odayı ve yatakhaneyi değiştirmek.
- Bulduğun kurumun başka bir kısmına nakletmek.
- Belli yerlere girmeni yasaklamak.
- Bazı eşyaları bulundurmanı veya kullanmanı yasaklamak.

Bu tedbirler alınmasına rağmen ya da bu tedbirler alınmadan disiplin suçu işlendiğinde ise hapishane idaresi disiplin cezası verebilir.

## Disiplin Cezaları

Çocuklar için verilebilecek disiplin cezaları şunlardır:

1. Uyarma
2. Kınama
3. Onarma, tazmin etme ve eski hale getirme
4. Harcamalarına sınır koyma
5. Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma
6. Teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma
7. İznin ertelenmesi
8. Kapalı ceza infaz kurumuna iade
9. Odaya kapatma cezası

Bu cezaların hangi eylemlerden sonra verilebileceklerini anlatmadan önce disiplin cezasının nasıl verildiğini anlatalım.

Uyarma, kınama ve bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma disiplin cezalarının uygulanmasına kurumun en üst amiri karar verir ve bunlar uygulanır. Bunlar dışında kalanlarda ise “gerçekten disiplin cezasına konu edilebilecek bir eylem var mı” bu araştırılmalıdır.

Onarma, tazmin etme ve eski hale geri getirme, harcamalarına sınır koyma, teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma, izin ertelenmesi, kapalı ceza infaz kurumuna iade ve odaya kapatma cezası verilebilmesi için öncelikle kurumun en üst amirince seçilen bir görevlinin bunu araştırması (disiplin soruşturması) gereklidir. Bu araştırma disiplin suçuna konu eylemin öğrenilmesinden sonra hemen, hemen başlayamıyorsa da en geç 2 gün içinde başlamalıdır ve en geç 7 gün içinde tamamlanmalıdır. Eğer hapishane idaresi gerekli görürse infaz hakimliğinden bunu 7 gün daha uzatmak için izin isteyebilir. 7 günlük soruşturmaya 7 gün daha eklenebilmesi için infaz hakimliğinin izin vermesi gerekir. Eğer disiplin soruşturması bu sürelerden daha uzun sürerse infaz hakimliğine bir dilekçe yazarak kurula uyulmadığı için şikayette bulunabilirsin ve soruşturmanın kaldırılmasını isteyebilirsin.

Senin hakkındaki bu suçlama araştırılırken tabi ki senin de **savunma yapma hakkın** vardır. Seni dinlemeden disiplin cezası vermeleri gerekir. Bu savunmayı yapman için sana senin hakkındaki iddialar, hangi disiplin cezasını vermek için araştırma yaptıkları ve konu hakkındaki savunmanı 3 gün içinde istedikleri bir evrak tebliğ ederler. Evrakı aldıktan sonra 3 gün içinde suçlandığın konuyla ilgili savunma yapmazsan soruşturma bu şekilde devam eder. Savunmanı yazılı olarak da verebilirsin sözlü olarak da yapabilirsin. Sözlü olarak yaparsan onlar bir tutanağa geçirir ve altına imza atarsın. Türkçe bilmiyorsan ya da sağır veya dilsizsen bir tercüman desteğiyle savunmanı yaparsın.

Seninle ilgili araştırma tamamlandıktan sonra disiplin kurulu senin savunmanı ve yapılan diğer tüm araştırmaları 3 gün içinde değerlendirir ve bir karar verir. Eğer eylem seninle ilgili değilse, kasten böyle bir şey yapmadıysan ya da disiplin cezasının verilmemesi gerektiğine karar verirlerse “disiplin cezasının verilmesine yer olmadığı” kararı verirler. Disiplin cezasının uygulanmasına karar verirlerse bu ceza-



nın ne olduğu, süresi, neden disiplin cezası verildiği ve verilen bu karara nasıl itiraz edebileceğin açıkça yazılır ve sana tebliğ edilir.

Şimdi disiplin cezalarının ayrıntılarına bakalım:

**1- Uyarma:** Aşağıda sayılan eylemleri yaptığında sana eylemin kötü ve uygunsuz olduğunun açıklanması ve tekrar edersen doğacak sonuçlara dikkatinin çekilmesidir. Uyarma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- Yatakhane, atölye, etüt salonu, kütüphane ve buna benzer yerlerde sigara içmek.
- Aynı alanı veya etkinliği paylaştığı arkadaşlarının rahatsız olmasına neden olacak biçimde gürültü yapmak veya davranışlarda bulunmak.
- Yattığı odayı ve yatma yerlerini izinsiz değiştirmek.
- Yatma ve kalkma zamanına uymamak.
- Sayımı geciktirmek veya geç çıkmak.
- İzin alması gereken durumlarda diğer odalara izinsiz gitmek.
- Yemek yeri varken odalarda yemek yemek, yiyecek bulundurmak.
- Kurum görevlilerine, kurumu ziyaret eden kişilere, kurum dışında katıldığı faaliyetlerin görevlilerine ve arkadaşlarına kaba veya saygısız davranmak.
- Kişisel durumu, adresi ve buna benzer konularda kurum görevlilerini yanlış bilgilendirmek, yalan söylemek.
- Kılık ve kıyafetine, kişisel temizliğine dikkat etmemek.
- Katıldığı etkinlikler ve derslerle ilgili olarak bulundurması gereken araç ve gereçleri yanında bulundurmamak.

- Kurum içinde katılması gereken faaliyetlere katılmamak, geç katılmak veya katıldıktan sonra izinsiz ayrılmak.
- Siyasî partilere, bu partilere bağlı yan kuruluşlara ait amblem, rozet, yazı, slogan, bildiri, ilân, broşür ve buna benzer eşyaları bulundurmak, asmak, teşhir etmek ya da üzerinde taşımak.

Bu eylemler kanunda sayılmıştır. Burada yazanlar dışında başka bir sebeple sana uyarma disiplin cezası verilemez.

**2- Kınama:** Daha önce uyarı cezası verilmesine sebep olan bir eylemi ikinci kez tekrarlırsan davranışının sonuçlarına ikinci kez dikkatinin çekilmesidir.

**3- Onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme:** Aşağıda sayılan eylemleri yaptığında eğer istersen hasarın senin tarafından onarma, tazmin etme veya eski hâle getirme suretiyle giderilmesidir. Bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- Başkasına ait eşyayı izinsiz almak, kullanmak.
- İdarece alınan sağlık önlemlerine uymamak.
- Çevre temizliğine dikkat etmemek, kurumu ve çevresini kirletmek.
- Kişisel temizliğini yapmamakta ısrar etmek.
- Kurum içindeki iş ve eğitim yerini izinsiz terk etmek.
- Kuruma ait eşyayı usulüne uygun olmayan şekilde almak veya kullanmak.
- İşini kasten kötü yapmak veya çalışması gerekirken çalışmamak.
- İyileştirme ve eğitim faaliyetlerinde kendisine verilen ödev ve görevleri yapmamak.

- Kurum kitaplığından, atölye ve derslik gibi yerlerden aldığı kitap, araç ve gereçleri zamanında geri vermemek, eksik vermek ve bunlara zarar vermek.
- Dikkatsizlikle kurumun bina, eklenti ve donanımları ile kuruma ait taşınır ve taşınmaz malları veya başkasına ait herhangi bir eşyayı yakmak, kırmak veya hasara uğratmak.
- Üzerinde bulundurulmasına izin verilmeyen veya bulundurabileceğinden fazla eşya veya para bulundurmak.
- Yasaklanmış her tür yayını kuruma veya kuruma bağlı yerlere sokmak veya yanında bulundurmak.
- Kurum eşyasına, kendisinin veya arkadaşlarının araç ve gereçlerine ahlâk dışı, ideolojik veya siyasî amaç taşıyan resim, amblem ve benzerlerini yapmak, yazılar yazmak ve asmak.

Tabi bu eylemleri kasıtlı olarak yani kendi isteğınle yaptığında cezalandırılırsın. Örneğın kitaplıktan aldığın bir kitabı hastanede olduğundan dolayı zamanında iade etmiyorsan bu senin hatandan kaynaklanmamaktadır. Yapacağın savunmada geçerli mazeretinin ne olduğunu açıklamalısın.

**4- Harcamalarına sınır koyma:** Daha önce onarma, tazmin etme ve eski hâle getirme cezası verilmiş olan davranışı ikinci kez tekrarlarsan çalışman karşılığında aldığın ücret ve aileden gelen paranın haftalık harcama limitinin üçte birinin otuz gün süre ile kesilmesidir.

**5- Bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma:** Aşağıda sayılan eylemleri yaptığın tespit edilirse otuz güne kadar sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılmaktan yoksun bırakılırsın. Bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- Kumar oynamak.

- Kavga etmek.
- Dikkatsiz davranışı sonucu başkalarının güvenliğini veya sağlığını tehlikeye düşürmek.
- Katıldığı kurum dışı faaliyetlerden zamanında dönmek ve uyması gereken koşullara uymamak.
- Kullanması için kendisine verilen bir şeyi satmak veya başkasına vermek.
- Kurum veya dış güvenlik görevlilerine rüşvet vermek.
- Suç örgütlerine ait her türlü yayın, bez afiş, pankart, resim, sembol, işaret ve benzeri eşyayı kurumun herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek.
- Katıldığı faaliyetlerin akışını ve düzenini engelleyici ve bozucu nitelikte kastî davranışlarda bulunmak, faaliyeti yürüten kişinin uyarısına rağmen bu davranışlarına devam etmek.
- Arkadaşlarının verilen görevleri yapmasına engel olmak.

**6- Teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma:** Daha önce bazı faaliyetlere katılmaktan alıkoyma cezası aldığı bir davranışı ikinci kez tekrarlırsa teşvik esaslı ayrıcalıkların 30 gün süre ile geri alınmasıdır. *(Teşvik esaslı ayrıcalıkların neler olabileceğini aşağıda “Ödüllendirme” başlığı altında anlatacağız.)*

**7- İznin ertelenmesi:** Disiplin cezasını gerektiren eylemin niteliğine ve ağırlık derecesine göre izninin 60 güne kadar ertelenmesidir. İzin hakkı eğitiminde olduğu için iznin ertelenmesi cezası da sadece eğitiminde vardır. Bu disiplin cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

- Diğer çocuklar üzerinde nüfuz kurmak ve husumet hislerini tahrike çalışmak, imtiyaz ve menfaat hırsları yaratmak.

- Her türlü bağımlılık yapıcı maddeyi kuruma getirmek, kullanmak, bulundurmak, satmak, kullanmış olarak kuruma gelmek.
- Başkalarına ait para ve eşyayı almak için zor kullanmak, haraç almak.
- Taarruz ve firara yarayacak ve gerektiğinde bu işler için kullanılacak madde ve aletleri yapmak, saklamak, bulundurmak.
- İdareye ait olup kendisine verilmemiş bulunan yatak, battaniye, karyola ve dolap gibi eşyayı zapt etmek ve yeni gelenlere satmak.
- Kurum görevlilerine hakaret etmek, karşı gelmek.
- Başkalarının güvenliğini veya sağlığını tehlikeye sokan davranışlarda bulunmak.
- Mazeretsiz olarak izinden dönmesi gereken zamandan geç dönmek ve uyması gereken koşullara uymamak.
- Kuruma yasak eşya sokmak, başkasına vermek veya satmak.
- Okul, işyeri gibi gitmesi gereken bir yere gitmemek, katılması gereken faaliyetlere katılmamak.
- Hakaret veya iftira etmek, alçaltıcı söz söylemek veya davranışta bulunmak, başkalarını bu tür davranışlara kışkırtmak.
- Suç örgütlerinin propaganda ve eğitim faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak.
- Kurum dışına izinsiz çıkmak.
- Kurumca verilen kimlik kartında veya kendisine verilen her tür belgede tahrifat yapmak, sahte belge düzenlemek, kullanmak.
- İyileştirme ve eğitim faaliyetlerinin yapılmasına engel olmak, katılanları faaliyetleri terk etmeye zorlamak veya kışkırtmak.
- Kasten başkasını yaralamak.

**8- Kapalı ceza infaz kurumuna iade:** Eğitimevinde kalıyorken aşağıda yazan eylemlerden birini gerçekleştiren eyleminin nitelik ve ağırlığına göre çocuk kapalı ceza infaz kurumlarına, bulunduğu ilde çocuk kapalı infaz kurumu yoksa yetişkinlerin kapalı ceza infaz kurumlarının çocuklara ayrılan bölümlerine 6 ay süre ile iade edilsin. Burada yazanlar dışında işlenen disiplin suçlarından dolayı kapalı ceza infaz kurumuna iade edilmemen gerekir. Kapalı ceza infaz kurumuna iadeyi gerektiren eylemler şunlardır:

- Kurum içinde veya dışında yaralayıcı, öldürücü her türlü âlet, silâh ve patlayıcı madde kullanmak suretiyle herhangi bir kimseyi yaralamaya teşebbüs etmek, yaralamak.
- Bir kimseyi rızası hilafına alıkoymak.
- Şiddet ve tehdit ile kurum görevlilerinin görevini engellemek.
- Firara teşebbüs etmek veya firar etmek.
- Kasten kurumun bina, eklenti ve donanımları ile taşınır ve taşınmaz mallarını yakmak veya yakmaya teşebbüs etmek, ağır hasar vermek.
- Hükümlü ve tutukluları idareye karşı kışkırtmak, isyan çıkartmak veya isyana teşebbüs etmek.
- İnsan öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmek.
- Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı ve cinsel tacizde bulunmak veya bunlara teşebbüs ve bu tür davranışlara kışkırtmak.
- Görevlilere, diğer çocuklara işkence yapmak veya yaptırmak.

**9- Odaya kapatma cezası:** Yukarıdaki sekizinci maddede belirtilen eylemlerden dolayı kapalı infaz kurumunda bulunurken aynı eylemlerde bulunursan 5 güne kadar, açık havaya çıkma hakkın engellen-

meyecek şekilde, gece ve gündüz tek başına bir odada tutulmandır. Bu ceza uygulanırken kurum görevlilerine istediğin zaman ulaşabilmen gerekir. Ceza uygulanmadan önce, uygulandığı sırada ve uygulandıktan sonra hapishane doktorunun kontrolünden geçersin. Bu ceza sırasında hapishanedeki görevlileri görmen engellenmeyeceği gibi ailenle, avukatınla ve yasal temsilcinle (velin veya vasinle) görüşmen de engellenemez.

Tutulduğun oda bir hücre olamaz. Çünkü hücreye koyma başka bir disiplin cezasıdır ve sadece yetişkinler hakkında uygulanabilir. Odaya kapatma cezası çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumlarında kendi odanda tutulmandır. Eğer yetişkin hapisanesindeki çocuk koğuşunda tutuluyorsan odaya kapatma cezasındaki odanın ihtiyaçlarını karşılayabileceğin şekilde olması, sağlığını bozacak bir ortam olmaması gerekir.

Hakkında verilen disiplin cezası kesinleştikten sonra belirli bir süre içinde yeniden disiplin suçu işlersen sana verilen cezadan bir ağır ceza uygulanabilir.

### **Disiplin cezalarına nasıl itiraz edebilirsin?**

Hakkında verilen disiplin cezasının kanunlara uymadığını düşünüyorsan ya da haksız yere bu cezayı verdiklerini düşünüyorsan disiplin kurulunun bu kararına itiraz edebilirsin.

Sana disiplin cezası verildiğini yazan disiplin kurulu kararı sana tebliğ edildikten sonra 15 gün içerisinde infaz hakimliğine itiraz edebilirsin. Disiplin kurulu kararına itiraz etmen disiplin cezasını durdurmaz ama infaz hakimi incelemenin en başında bu cezanın hukuka aykırı olduğuna ve senin hakkında uygulanmasının büyük zararlar vereceğini düşünürse kendisi kesin karar verene kadar cezanın ertelenmesine ya da durdurulmasına karar verebilir.

Sen disiplin cezana itiraz ederek disiplin kurulunun işlemini şikayet etmiş olursun. Senin şikayetin sonrasında infaz hakimi önce senin savunmanı alır, talep ettiğin ya da kendisinin gerekli gördüğü başka bilgi ve belgeleri de inceler, sonra kararını verir.

Savunmanı alırken vekaletnamesi olan avukatın seninle birlikte hazır bulunabilir. Eğer bir avukatın yoksa disiplin cezasının kaldırılmasını talep ettiğin şikayet dilekçene, barodan bir avukat talep ettiğini de eklemelisin. Bu durumda infaz hakimliği bulunduğu şehrin barosundan bir avukat ister. O avukat, senin savunmana destek olmak için savunman alınırken hazır olur. Aslında 18 yaşından küçük olduğun için sana avukat atanması zaten gereklidir ama uygulamada atanmayacaksa da sen kendin istersen infaz hakimliği senin için bir avukat istemelidir.

İnfaz hakimi, incelemesi sonunda seni haklı görürse şikayetini kabul eder ve disiplin cezasını iptal eder. Eğer disiplin cezasının doğru olduğuna karar verirse şikayetini reddeder. İnfaz hakimliğinin şikayetini reddettiğini yazan kararı sana tebliğ edildiği tarihten itibaren 1 hafta içinde bu karara itiraz edebilirsin. Bu itirazı ağır ceza mahkemesine yaparsın ve hangi ağır ceza mahkemesine itiraz etmen gerektiği, sana verilen infaz hakimliği kararında gösterilir. Ağır ceza mahkemesi bu sefer infaz hakiminin kararını inceler ve kimin haklı olduğuna karar verir. Ağır ceza mahkemesi de disiplin cezasını uygun bulursa artık Anayasa Mahkemesi'ne ve sonrasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurman gerekir. Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvururken bir avukattan destek alman gerekir ya da velin veya vasin senin adına başvurur. Eğer bu başvurular için bir avukat istiyorsan bulunduğu ilin barosuna yazacağın bir dilekçeyle avukat talep edebilirsin.

Disiplin cezalarına itirazı sana yukarıda anlattık ama adımları daha kolay anlaşılсын diye bir de şema çizmek istiyoruz:



Yaptığın bir eylem yasada disiplin cezası verilebilecek bir eylem olabilir.



Uyarma, kınama ve bazı etkinliklere katılmaktan alıkoyma disiplin cezaları kurum en üst amiri tarafından karar verilir ve sana tebliğ edilir.



**Disiplin cezalarına karar sana tebliğ edildiğinden itibaren 15 gün içinde itiraz edebilirsin.**



Disiplin cezasına itiraz ettiğinde cezanın uygulanması durmaz ama infaz hakiminden itirazın sonuçlanana kadar cezanın uygulanmamasını isteyebilirsin.



Onarma-tazmin etme-eski hale getirme, harcamalarına sınır koyma, teşvik esaslı ayrıcalıkları geri alma, izin ertelenmesi, kapalı ceza infaz kurumuna iade ve odaya kapatma cezası verilebilmesi için bir infaz koruma memuru «yaptığın eylem disiplin cezası gerektiriyor mu» diye **SORUŞTURMA (ARAŞTIRMA)** yapmaya başlar.



Disiplin kurulu disiplin cezası vermeye karar verirse sana; neden disiplin cezası verildiği, bu cezanın ne olduğu, süresi verilen bu karara nasıl itiraz edeceğini yazan bir karar evrakı tebliğ eder.



İtiraz dilekçesinde disiplin kurulu kararının haksız olduğunu, iptal edilmesi gerektiğini yazmalısın (disiplin cezasına itiraz dilekçesinin bir örneğini bu kitapta bulabilirsin). İnfaz hakimliğinin önünde tekrar savunma yaparsın.



Soruşturma yapılırken hangi eyleminden dolayı, hangi disiplin suçuyla ilgili yapıldığını anlatan bir evrak tebliğ edilir ve 3 gün içinde savunma yapman istenir. Bu savunmayı bir kağıda yazabileceğin gibi sözlü olarak da yazabilirsin.

Bu soruşturma 7 gün sürmelidir. Eğer daha uzun süreye ihtiyaç duyulursa hapisane idaresi, infaz hakimliğinden 7 gün daha eklenmesi için izin ister.

Savunmanı aldıktan ve infaz koruma memuru araştırmasını tamamladıktan sonra disiplin kurulu bir karar verir.

Disiplin kurulu yaptığın eylemin disiplin suçu olmadığına karar verirse «DİSİPLİN CEZASI VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA» karar verir. Yani disiplin cezası almazsın.

Kararı aldıktan sonra bir hafta içinde ağır ceza mahkemesine itiraz edebilirsin.

İnfaz hakimliği seni haklı bulursa disiplin cezasını iptal eder.

Ağır ceza mahkemesi de itirazını reddederse önce Anayasa Mahkemesi'ne, sonra da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurabilirsin.

İnfaz hakimliği disiplin kurulunun kararını doğru bulursa şikayetini reddeder ve sana bu kararı tebliğ eder.

# ÖDÜLLER



**Hatırlatma: Bu kitabı okurken anlamını bilmediğin kelimelere rastlarsan kitabın başındaki tanımlar kısmına bakabilirsin. Merak ettiğin kelimeyi orada açıklamış olabiliriz.**

*Bu kısımdaki bilgiler için;  
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun madde 51,  
Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin  
İnfaz Hakkında Tüzük madde 159, 161, 162'ye bakabilirsin. Kanun ve  
tüzükleri kütüphaneden isteyebilirsin.*

Hapishanede bazı davranışlar cezalandırıldığı gibi bazı davranışlar da ödüllendirilir. Kanunda ödüllerin neler olacağı sayılmıştır.

Genel durumun ve davranışlarının iyi olması, hapishanedeki kurallara uyma, etkinliklere katılma gibi sebeplerle ödüllendirilebilirsin. Ödül verilmesine hapishanenin disiplin kurulu karar verir. Kurumun en üst amiri, öğretmenler ya da kurumdaki diğer personel senin ödüllendirmen için disiplin kurulundan talepte bulunabilir.

**Ödüllendirilecek durum ve davranışlar şunlardır:**

- Katılman gereken iş, eğitim, öğretim ve benzeri faaliyetlerde devamsızlığının olmaması,
- Davranışlarınla arkadaşların ve çevrene iyi örnek olman,
- Kurum içi ve dışındaki spor, sanat, kültür ve sosyal etkinliklerde veya yarışmalarda başarılı olman,
- Okulda, çıraklık eğitim merkezinde veya benzeri yerlerde teşekkür ya da takdir belgesi alman,
- İyileştirme faaliyetlerinde gösterdiğin davranışlarla bu çalışmalara katkı sağlaman,
- Kurumun araç, gereç ve donanımlarını koruman ve arkadaşlarına örnek olman,
- Sağlık ve güvenlik konularında örnek tutum ve davranışlar içerisinde olman.

**Peki, bu davranışlar sonucu verilecek ödüller nelerdir:**

- En geç iki ayda bir kez olmak üzere, üç saatten yirmi dört saate kadar anne ve babanla veya vasinle kurum ya da eklentilerinde ceza infaz kurumu personelinin yakın nezareti olmaksızın aile görüşmesi yapabilirsin.
- Haftalık ziyaret süren iki saate kadar uzatılabilir.
- Kapalı ziyaret yerine açık ziyaret yapabilirsin.
- Üst üste kullanılmayan en fazla üç haftalık ziyaret süren toplu olarak kullandırılabilir.

- Haftalık telefonla görüşme süren veya haftalık görüşme sayın iki katına kadar artırılabilir.
- Sosyal, kültürel veya sportif etkinliklerden öncelikli veya daha uzun süreli yararlanman sağlanabilir.
- Haftalık harcama miktarın yarı oranında artırılabilir.
- Tek kişilik odalarda televizyonun olmasına izin verilebilir.
- Hapishane idaresi sana hediye verebilir.
- Hapishane idaresi sana takdir belgesi veya tavsiye mektubu verebilir.

Yukarıda anlattığımız disiplin cezalarından “**teşvik esaslı ayrıcalıkların geri alınması**”, işte bu ödüllerin alınması anlamına gelir.

# DİLEKÇE YAZMAK

Bir şeyi talep edeceğimiz zaman dilekçe yazarız. Örneğin okulda hangi dersleri almak istediğimizi okul yönetimine bildirirken ya da mahkemeden davamızı kabul etmesini talep ederken.

Hapishanede de hapishane idaresine, savcılığa ya da hakimliğe bir şeyi haber verirken ya da bir şeyi talep ederken dilekçe yazmamız gerekir. Yazdığın dilekçe açıklayıcı olmalıdır. Neyi talep ediyorsan ve niye talep ediyorsan açıkça yazmalısın ki seni hiç tanımayan birinin dilekçeni okuduğunda ne demek istediğini iyi anlaması gerekir. Örneğin ailenin yakınında olan hapishaneye nakil olmak istiyorsun. Dilekçene ailenin nerede yaşadığını, seni ziyarete gelemediklerini (geliyorlarsa da zorluk yaşadıklarını), aileni göremediğin için nasıl hissettiğini ve ailene yakın bir hapishanede tutulmak istediğini anlatmalısın. Sonra sonuç olarak yazdığın hapishanelerden birine gitmeyi talep edersin. Başka bir örnek verelim: uzun süreden beri hastasın ve hapishane doktorunun verdiği ilaçlar sana iyi gelmiyor. O zaman da ne kadar süreden beri hastaysan bu bilgiyi verirsin. Hapishanede aldığın ilaçlarla iyileşmediğini ve hapishane dışındaki bir hastaneye gidip oradaki doktorlara muayene olmak istediğini belirtirsin. Sana cezası verildiğinde bu disiplin cezasını hak etmediğini,

aslında olayın nasıl olduğunu anlatır ve sonucunda disiplin cezasının kaldırılmasını istersin.

Özetle dilekçende bu dilekçeyi niçin yazdığını, neye ihtiyacın olduğunu açıkça yazmalısın. Sonra yazdığın kişiden ne istediğini açıkça belirtmelisin.

Bu bölümün devamında sana birkaç dilekçe örneği göstereceğiz ama dilekçeler tabi ki bunlarla sınırlı değildir. Kendinle ilgili hangi konuda istersen o kadar konuda dilekçe yazabilirsin.

Örnek dilekçeleri yazarken biraz daha eğik yazdığımız kısımları sen kendin elinle yazarken değiştireceksin. O kısımlara neler yazman gerektiğini gösterdik. Senin durumuna ve talebine ne uygun düşüyorsa o şekilde yazmanı öneririz.

... KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU/EĞİTİMEVİ

*(Yukarıya, hangi hapisanede kalıyorsan onun adını yazarsın)*

MÜDÜRLÜĞÜNE

TALEP EDEN: *ADIN SOYADIN*

KONU : Giysi yardımı

1. Öncelikle *hapisanede ne kadar süreden beri tutulduğunu, niçin giysi ihtiyacın olduğunu (ailenin maddi durumu mu yoksa bunu, sana giysi gönderecek bir yakının yoksa bunu ya da başka sebepler varsa bu sebepleri yazmalısın) anlatmalısın.*
2. *Hangi giysilere ihtiyacın olduğunu, giysilerin sana uyması için hangi beden giyindiğini yazmalısın*

SONUÇ:

İnfaz Kanunu'nun ihtiyaç olduğunda hapisane idaresi tarafından giysi verileceği yazmaktadır. Yukarıda anlattığım sebeplerden giysiye ihtiyacım vardır. Bana uygun giysilerin verilmesini talep ederim. *(Sonuna da tarih yazarsın)*

*ADIN SOYADIN*

İMZAN



... CEZA İNFAZ KURUMU/EĞİTİMEVİ

*(Yukarıya, hangi hapisanede kalıyorsan onun adını yazarsın)*

İDARE VE GÖZLEM KURULUNA

TALEP EDEN: *ADIN SOYADIN*

KONU : Etkinliklere Katılma

*Buraya hapisanede ne kadar süredir kaldığını, etkinliklere katılmanı engelleyecek bir disiplin cezası olmadığını, hangi etkinliklere katılmak istediğini, eğer kurumda istediğin etkinlik yoksa hangi etkinliğin olmasını istediğini gibi durumunu ve isteğini açıklayan şeyleri yazarsın.*

SONUÇ

*Yukarıda açıkladığım sebeplerle .... (hangi etkinliğe katılmak istiyorsan) etkinliğine katılmak istiyorum. (Sonuna da tarih yazarsın)*

*ADIN SOYADIN*

İMZAN

.... KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU/EĞİTİMEVİ

(*Yukarıya, hangi hapisanede kalıyorsan onun adını yazarsın*)

EĞİTİM KURULUNA

TALEP EDEN: *ADIN SOYADIN*

KONU : Okula Devam Etmek

Ne kadar süreden beri hapisanede olduğun, dışarıda okula gidip gitmediğini, dışarıda bir okula gidiyorsan ya da dışarıdayken okulu bıraktıysan kaldığın yerden devam etmek istediğini açıklamalısın. Eğer ilkokulu, ortaokulu bitirdiysen hangi okullarda bitirdiğini yazmalısın. Okulu yarıda bıraktıysan en son hangi okulu bıraktığını yazmalısın. Okula devam etme hakkını kullanmak istediğini yazmalısın.

SONUÇ

Yukarıda açıkladığım gibi okula devam etmek istiyorum. Eğitim kurulundan kaçınıcı sınıftan devam etmem gerektiğini bildirmesini ve benim için gereken kaydın yapılmasını, sınav tarihlerimle ders araçlarımın bana verilmesini talep ediyorum. (*Sonuna da tarih yazarsın*)

*ADIN SOYADIN*

İMZAN

... İNFAZ HAKİMLİĞİNE

Gönderilmek Üzere

... KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU/EĞİTİMEVİ MÜDÜR-  
LÜĞÜNE

*(Yukarıya, hangi hapisanede kalıyorsan onun adını yazarsın)*

İTİRAZ EDEN : ADIN SOYADIN

KONU : Disiplin Kurulunun ... sayılı Mektubuma  
El Koyma Kararının İptali

Sana gönderilen bir mektuba mı yoksa senin yazdığın bir mektuba mı el konulduğunu yazarsın. Disiplin kurulunun hangi gerekçeyle bu mektuba el koyduğunu da yazarsın (disiplin kurulunun karar numarası ve gerekçesi sana verilen el koyma kararının üzerinde yazar)

Eğer disiplin kurulu kararında hangi gerekçeyle mektuba el konduğu yazmıyorsa bu bilgilerin eksik olduğunu ve bu sebeple kararın haksız olduğunu yazarsın.

Eğer disiplin kurulu kararında el koyma gerekçesi yazılmışsa el koyma kararının haksız olduğunu, mektubun kime hangi amaçla yazıldığını, sakıncalı bir mektup olmadığını açıklarsın.

18 yaşından küçük olduğun için infaz hakimliğinin değerlendirmesinde avukat desteği de talep edersin.

SONUÇ

Öncelikle 18 yaşından küçük olduğum için barodan infaz hakimliği dosyamla ilgilenecek bir avukat talep ediyorum.

Disiplin kurulunun el koyma kararının haksız olmasından dolayı iptalini ve mektubumun yazdığım kişiye gönderilmesini talep ediyorum. *(Eğer sana yazılan bir mektuba el konulduysa da o zaman kararın iptaliyle sana yazılan mektubun sana teslim edilmesini istersin).*  
*(Sonuna da tarih yazarsın)*

ADIN SOYADIN

İMZAN

... İNFAZ HAKİMLİĞİNE

Gönderilmek Üzere

... KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU/EĞİTİMEVİ

MÜDÜRLÜĞÜNE

*(Yukarıya, hangi hapisanede kalıyorsan onun adını yazarsın)*

TALEP EDEN: *ADIN SOYADIN*

KONU : Disiplin Kurulunun Verdiği Disiplin Cezasına İtiraz

Disiplin kurulunun sana hangi tarihte, hangi olayla ilişkin, hangi disiplin cezasını verdiğini yazarsın.

Bu disiplin cezasının haksız olduğunu, aslında senin disiplin cezası alman gereken bir şey yapmadığını, olayın nasıl olduğunu açıklarsın.

18 yaşından küçük olduğun için infaz hakimliğinin değerlendirmesinde avukat desteği de talep edersin.

SONUÇ

Öncelikle 18 yaşından küçük olduğum için barodan infaz hakimliği dosyamla ilgilenecek bir avukat talep ediyorum.

Disiplin kurulunun verdiği disiplin cezası yukarıda açıkladığım sebeplerle haksız yere verildiğinden disiplin kurulu kararının iptaliyle hakkımda verilen disiplin cezasının kaldırılmasını talep ediyorum.

*(Sonuna da tarih yazarsın)*

*ADIN SOYADIN*

İMZAN

# BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞMESİ<sup>1</sup>

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir.

## ÖNSÖZ

*Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:*

Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilan edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu *düşünerek,*

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Bir-

---

1 Sözleşme formatı [http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat\\_ua-mevzuat/birlesmismilletler.pdf](http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_ua-mevzuat/birlesmismilletler.pdf) adresinden alınmıştır. Erişim tarihi 01.12.2018

leşmiş Milletler Andlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını *hatırda tutarak*,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilan ettiklerini *kabul ederek*,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilan ettiğini *anımsayarak*,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna *inanmış olarak*,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini *kabul ederek*,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilan edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde *bulundurarak*,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakla-

rı Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesinde (özellikle 23 ve 24 üncü Maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10 uncu Maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını *hatırda tutarak*,

Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi, “çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu”nu *hatırda tutarak*,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlat edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini *anımsayarak*,

Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu *bilinci içinde*,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi *gözönünde tutarak*,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin *bilincinde olarak*,

Aşağıdaki kurallar üzerinde *anlaşmaya varmışlardır*:



## I. KISIM

### Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

### Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırıma veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

### Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağ-

lamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların; hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

#### **Madde 4**

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

#### **Madde 5**

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilelerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

#### **Madde 6**

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

## **Madde 7**

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

## **Madde 8**

Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

1. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

## **Madde 9**

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgahının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

2. Bu Maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.
3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.
4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

## **Madde 10**

1. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.
2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu

Maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerinin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terketme ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

### **Madde 11**

1. Taraf Devletler, çocukların yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.
2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

### **Madde 12**

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.
2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

### **Madde 13**

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçim-

de veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

- a. Başkasının haklarına ve itibarına saygı,
- b. Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

#### **Madde 14**

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.
2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.
3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlaki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

#### **Madde 15**

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.
2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği,

kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılmaz.

## **Madde 16**

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

## **Madde 17**

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;

- e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

## **Madde 18**

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

## **Madde 19**

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.



2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

## **Madde 20**

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.
3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslam Hukukunda kefalet (kafalah), evlat edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

## **Madde 21**

Evlat edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

- a) Bir çocuğun evlat edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm il-gilerlilerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlat edinme ko-nusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir.
- b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bu-lunmadığı takdirde, ülkelerarası evlat edinmenin çocuk bakımın-dan uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.
- c) Başka bir ülkede evlat edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ül-kesinde mevcut evlat edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.
- d) Ülkelerarası evlat edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün ön-lemleri alırlar.
- e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok ta-raflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

## Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya her-hangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazan-maya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uya-rınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları

diğer Uluslararası sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetlerarası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunamayan çocuğa da tanınacaktır.

### **Madde 23**

1. Taraf devletler, zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağla-

nır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle gözönüne alınır.

## **Madde 24**

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
- b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
- c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısı-

ra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;

- d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
- e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
- f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlaması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

## **Madde 25**

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

**Madde 26**

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlik-ten yararlanma hakkını tanıır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.
2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlik-ten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

**Madde 27**

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.
2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkanlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.
3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.
4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası an-

laşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

## **Madde 28**

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlk öğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve

teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

## Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

- a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
- d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.



### **Madde 30**

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

### **Madde 31**

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.
2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

### **Madde 32**

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitime zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.
2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;
- b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar;
- c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

### **Madde 33**

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

### **Madde 34**

Taraf Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundularak sömürülmesini;
- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini; önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

### **Madde 35**

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

### **Madde 36**

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

### **Madde 37**

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

- a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacaktır. Onsekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.
- b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.
- c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksi-

ni gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

- d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

### **Madde 38**

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.
2. Taraf Devletler, onbeş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, özellikle onbeş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, onbeş ile onsekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.
4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

### **Madde 39**

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

### **Madde 40**

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

- a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmal nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlalde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.
- b) Hakkında ceza kanununu ihlal iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:
  - i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

- ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;
- iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurulurken yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;
- iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;
- v) Ceza yasasını ihlal ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;
- vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;
- vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

- a) Ceza Yasasını ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;
- b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

### **Madde 41**

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

- a) bir Taraf Devletin yasasında; veya
- b) bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

## **II. KISIM**

### **Madde 42**

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

**Madde 43**

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.
2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlak sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri gözönünde tutularak seçilirler.
3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.
4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.
5. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.



6. Bir Komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

7. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

8. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

9. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

10. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

11. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

## **Madde 44**

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeyle ilişkin raporları:

a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

## **Madde 45**

özleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulamasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi

yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

- b) Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;
- c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;
- d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

### III. KISIM

#### **Madde 46**

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

#### **Madde 47**

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

**Madde 48**

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

**Madde 49**

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.
2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak yada ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

**Madde 50**

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2. Bu Maddenin 1 inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

## **Madde 51**

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek

çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

## **Madde 52**

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

**Madde 53**

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

**Madde 54**

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

***“İhtirazi Kayıt:***

*Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır.”*

# ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILMIŞ ÇOCUKLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KURALLARI (ÖYB (HAVANA) KURALLARI)<sup>1</sup>

Genel Kurul'un 14 Aralık 1990 tarih ve 45/113 sayılı kararıyla kabul edilmiştir

## ÖNSÖZ

*Genel Kurul,*

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni, Herkesin İşkenceye ve Diğer Zalimce, İnsanlıkdışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Korunmasına Dair Bildirge'yi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi ve gençlerin haklarının ve esenliklerinin korunmasına ilişkin diğer uluslararası belgeleri *göz önünde bulundurarak,*

Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele ile ilgili Birinci Birleş-

---

1 Sözleşme formatı [http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat\\_ua-kararlar/ozgurlugundenyoksunbirakilmis.pdf](http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_ua-kararlar/ozgurlugundenyoksunbirakilmis.pdf) adresinden alınmıştır. Erişim tarihi 01.12.2018

miş Milletler Kongresi tarafından kabul edilen Mahkumlara Yönelik Tretman Programlarına İlişkin Asgari Standart Kurallar'ı *göz önünde bulundurarak,*

Ayrıca, Genel Kurul'un 9 Aralık 1988 tarihinde 43/173 sayılı kararıyla onayladığı ve ekte yer alan Herhangi bir Gözaltı ya da Hapislik Durumunda Olanların Korunmasına İlişkin İlkeler Bütünü'nü *göz önünde bulundurarak,*

Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nı (Pekin Kuralları) *anımsatarak,*

Ayrıca, Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele konusunda Yedinci Birleşmiş Milletler Kongresi'nde alınan ve özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların korunmasına ilişkin kurallar belirlenmesini öngören 21 sayılı kararı *anımsatarak,*

Nihayet, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, 21 Mayıs 1986 tarih ve 1986/10 sayılı kararının II. bölümünde Genel Sekreter'den kuralların belirlenmesi konusunda gerçekleşen gelişmeleri Suçları Önleme ve Kontrol Komitesi'nin onuncu oturumuna bildirmesini istediğini ve ayrıca Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele ile ilgili Sekizinci Birleşmiş Milletler Kongresi'nden önerilen kuralları benimseme amacıyla değerlendirmesini talep ettiğini *anımsatarak,*

Tüm dünyada özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların durum ve koşullarından *duyduğu endişeyle,*

Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların istismara, zararlı davranışlara ve haklarının ihlaline son derece *açık olduklarının bilinciyle,*

Birçok sistemin, yargı sürecinin çeşitli aşamalarında yetişkinlerle çocuklar arasında ayırım gözetmediğini ve bu nedenle çocukların yetişkinlerle aynı hapisanelerde ve tesislerde tutulduklarını *endişeye kaydederek,*



1. Bir çocuğun belirli bir kuruma yerleştirilmesinin her durumda en son ve en kısa süre için başvurulacak bir yöntem olması gerektiğini *teyit eder*;
2. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların, güçsüz ve savunmasız durumları nedeniyle özel bakıma ve korumaya gereksinimleri olduğunu, haklarının ve esenliklerinin özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları süre içinde ve sonrasında güvence altına alınması gerektiğini *kabul eder*;
3. Sekreterliğin bu alandaki çalışmalarını; Sekreterlik ile, çocuk hakları ve çocuk adalet sistemleri ile ilgilenen uzmanlar, uygulayıcılar, hükümetler arası kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar topluluğu, bu arada özellikle Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası ve Radda Barren Çocuk Koruma Kurumu (İsveç Çocuk Koruma Federasyonu) arasında Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları'nın hazırlanması sırasında gerçekleşen işbirliğini *takdirle karşular*;
4. Bu karara ek olarak verilen Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları'nı *kabul eder*;
5. Suçları Önleme ve Kontrol Komitesi'ne, Birleşmiş Milletler'in suç önleme ve suçlulara muamele konularında çalışan Birleşmiş Milletler kurumlarının da yardımıyla Kurallar'ın etkili biçimde uygulanmasına yönelik önlemleri alması *çağrısında bulunur*;
6. Üye Devletler'e, gerektiği durumlarda, kendi ulusal yasalarını, politikalarını ve uygulamalarını, bu arada özellikle çocuk adalet sisteminde görevli her tür personelin eğitimiyle ilgili hususları bu Kurallar'ın ruhuna uyacak biçimde uyarlamaları ve bu Kurallar'ı en geniş kesimlere tanıtmaları *çağrısında bulunur*;
7. Ayrıca, Üye Devletler'i, Kurallar'ı yasalarına, politikalarına ve uygulamalarına yerleştirme yönündeki çabalarını Genel Sekreter'e

bildirmeye, uygulamada alınan mesafeyi düzenli olarak Suç Önleme ve Kontrol Komitesi'ne rapor etmeye *davet eder*;

8. Kurallar'ın yer aldığı metnin, Birleşmiş Milletler'in bütün resmi dilleriyle mümkün olan en geniş biçimde tanıtılması için Genel Sekreter'den talepte bulunur ve Üye Devletler'i de bu yöndeki çalışmalara *davet eder*;

9. Genel Sekreter'den, karşılaştırmalı araştırmalar yürütmesini, bu alanda gerekli işbirliğini sağlamasını, ciddi düzeyde ve sürekli suç işleyen farklı kategorilerdeki çocuklara ilişkin stratejiler geliştirilmesini ve Birleşmiş Milletler Suçların Önlenmesi ve Suçlulara Muamele Dokuzuncu Kongresi'ne bu çalışmalar konusunda bilgi vermesini *talep eder*;

10. Ayrıca, çocuk adalet sisteminde görev yapan her türden personelin işe alımı, eğitimi ve mübadelesi başta olmak üzere, Kurallar'ın başarılı biçimde uygulanmasını sağlayacak gerekli kaynakların tahsisini Genel Sekreter'den talep eder ve aynı konuda Üye Devletler'i *teşvik eder*;

11. Birleşmiş Milletler'in ilgili bütün organlarının, bu arada özellikle Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun, bölgesel komisyonların ve uzman kurumların, Birleşmiş Milletler'in suç önleme ve suçlulara muamele konularıyla ilgilenen kuruluşlarının ve yine konuyla ilgili hükümetler arası ve hükümet dışı kuruluşların Genel Sekreter'le işbirliği yaparak, Kurallar'ın yaşama geçirilmesi için kendi teknik yetkinlik alanlarında uyumlu ve sürekli çabalar göstermelerini *talep eder*;

12. İnsan Hakları Komisyonu Azınlıkların Korunması ve Azınlıklara Ayrımcılık Yapılmasını Önleme Alt Komitesi'ni, hükümlerini yaygınlaştırmak üzere bu yeni uluslararası belgeyi dikkate almaya *davet eder*;

13. Dokuzuncu Kongre'den, Kurallar'ın yaygınlaştırılması ve Kurallar'ın uygulanması, ayrıca bu kararda yer alan tavsiyelerin benimsenmesi alanında kaydedilen gelişmeleri, çocuk adaleti ile ilgili ayrı bir gündem maddesi altında değerlendirmesi *talebinde bulunur*.

## I. TEMEL PERSPEKTİFLER

1. Çocuk adalet sistemi, çocukların haklarının ve güvenliğinin lehinde davranır ve onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarına destek olur. Bir çocuğun hapsedilmesi, başvurulacak en son tedbirdir.

2. Çocuklar ancak, bu Kurallar ile, Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları'nda (Pekin Kuralları) yer alan ilkelere ve usullere göre özgürlüklerinden yoksun bırakılabilir. Bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılması, başvurulabilecek en son tedbirdir; bu tedbir istisnai hallerde ve zorunlu asgari bir süre için kullanılabilir. Özgürlükten yoksun bırakma süresinin uzunluğuna yetkili yargı makamları tarafından karar verilir; bu karar çocuğun daha erken salıverilmesi ihtimalini ortadan kaldırmaz.

3. Bu Kurallar, insan haklarına ve temel özgürlüklere uygun olarak, bütün tutma türlerinin zararlı sonuçlarını bertaraf etme ve çocuğun toplumla bütünleşmesini kolaylaştırma düşüncesiyle, herhangi bir biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların korunması için Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen asgari standartları oluşturmayı amaçlamaktadır.

4. Bu Kurallar, ırk, renk, cinsiyet, yaş, dil, din, milliyet, siyasi veya başka bir fikir, kültürel inanç veya uygulama, mülkiyet, doğum veya aile statüsü, etnik veya toplumsal köken ve özgürlük gibi sebeple ayrımcılık yapılmaksızın, tarafsızlıkla uygulanır. Çocukların dini ve kültürel inançlarına, bunları uygulamalarına ve manevi değerlerine saygı gösterilir.

5. Bu Kurallar, başvurulabilecek uygun standartlar olarak işlev görmesi ve çocuk adalet sistemi işleyişiyle meşgul olan meslek adamlarına yardım etmesi ve yön göstermesi için düzenlenmiştir.
6. Bu Kurallar, çocuk adalet sistemi içindeki personelin ulusal diline çevrilerek hemen kullanımına sunulur. Tutma kurumunda çalışan personel tarafından konuşulan dili iyi bilmeyen çocuklar, gerekli olduğu her zaman ve özellikle sağlık muayeneleri ve disiplin yargılaması sırasında bir çevirmenden ücretsiz yararlanma hakkına sahiptir.
7. Devletler, uygun gördükleri takdirde bu Kurallar'ı kendi mevzuatlarına içselleştirir veya mevzuatlarını bu Kurallar'a göre değiştirir. Devletler, çocuğa verilen zarardan dolayı tazminat ödenmesi de dahil, bu Kurallar'ın ihlal edilmesine karşı etkili iç hukuk yolları sağlar. Devletler ayrıca bu Kurallar'ın uygulanmasını kontrol eder.
8. Yetkili makamlar, tutulan çocukların bakımının ve topluma dönüşe hazırlanmalarının önemli bir sosyal hizmet olduğu konusunda kamuoyunun ilgisini yükseltmek için sürekli çaba harcar; bu amaçla, çocuklar ile çevre halkı arasında yakın ilişki kurulmasını kolaylaştırmak için gerekli tedbirler alınır.
9. Bu Kurallar'daki hiçbir hüküm çocukların, küçüklerin ve bütün gençlerin hakları, bakımları ve korunmaları açısından onların daha yararına olan, uluslararası toplum tarafından tanınmış ilgili Birleşmiş Milletler insan hakları belgeleri ve standartlarının uygulanmasını önleyici şekilde yorumlanamaz.
10. Bu Kurallar'ın ikinci bölümünden beşinci bölümüne kadar olan bölümlerinde yer alan bazı hükümlerin uygulanması sırasında herhangi bir hükmün bu bölümdeki hükümlerden biriyle çelişmesi halinde, bu bölümdeki hükümlere üstünlük verilir.

## II. KURALLAR'IN KAPSAMI VE UYGULANMASI

11. Bu Kurallar bakımından aşağıdaki tanımlar uygulanır:

- (a) On sekiz yaşın altındaki herkes çocuk sayılır. Çocuklar için özgürlükten yoksun bırakma kararı verilmeyecek daha düşük bir yaş sınırı kanunla tespit edilir.
- (b) Özgürlükten yoksun bırakma, bir kimsenin yargısal, idari veya başka bir kamu makamının kararıyla tutulması, hapsedilmesi veya bu kimsenin kendi iradesiyle çıkmadığı resmi veya özel bir nezaret yerine konulması demektir.

12. Özgürlükten yoksun bırakma, çocukların insani haklarına saygı gösterilmesinin sağlandığı şartlarda ve ortamlarda yerine getirilir. İslah evlerinde tutulan çocukların sağlıklı ve özsaygılı yaşamalarına yardım ve destek olacak, sorumluluk duygularının gelişmesini arttıracak ve toplumun bir üyesi olarak potansiyellerini geliştirmelerinde yardımcı olan davranış ve yeteneklere sahip olmalarını teşvik edecek türden faaliyet ve programlardan yararlanmaları sağlanır.

13. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocuklar, ulusal veya uluslararası hukuka göre sahip oldukları ve özgürlükten yoksun kalma durumunda da kullanılabilen kişisel, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel haklardan, bu durumları ile ilgili nedenlerle mahrum edilemezler.

14. Tutma tedbirlerinin uygulanmasında yasallığa özel bir dikkat gösterilerek, çocukların kişisel haklarının korunması yetkili makamlarca güvence altına alınır; aynı zamanda çocukları ziyaret etme yetkisine sahip olup usulüne göre oluşturulmuş bulunan ve ıslahevine bağlı olmayan heyetlerce uluslararası standartların, ulusal yasalara ve hukuki düzenlemelere uygun teftişler ve diğer denetimlerin yapılması suretiyle sosyal bütünleşme amacı da yerine getirilir.

15. Bu Kurallar, çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları her tür ve biçimdeki kuruma uygulanır. Kurallar'ın I., II., IV. ve V. bölümleri çocukların tutulu buldukları bütün kurumsal yerlere, III. Bölümü ise sadece gözaltına alınmış olan veya tutuklanmış bulunan çocuklara uygulanır.

16. Bu Kurallar, her bir Üye Devlet'te geçerli olan ekonomik, sosyal ve kültürel şartlar çerçevesinde uygulanır.

### III. GÖZALTINDA OLAN VEYA YARGI ÖNÜNE ÇIKARILMAYI BEKLEYEN ÇOCUKLAR

17. Gözaltında olan veya muhakeme devam ederken tutuklu bulunan ("yargılanmamış") çocuklar masum sayılır ve buna göre muamele görürler. Çocukları tutuklamaktan mümkün olduğu kadar kaçınılır ve istisnai hallerle sınırlı olarak tutuklama kararı verilir. Bu suretle alternatif tedbirlerin uygulanması için her türlü çaba gösterilir. Her nasılsa tutuklama kararı verilmiş ise, soruşturma organları ve çocuk mahkemeleri, tutma süresini mümkün olan en kısa süreye indirmek için, bu işlemlerin süratle yapılmasına öncelik verirler. Tutuklu çocuklar, hükümlü çocuklardan ayrı yerlerde tutulur.

18. Bir tutuklu çocuk, aşağıda belirtilen Kurallar'a ek olarak masumiyet karinesinin, tutma süresinin uzunluğunun, çocuğun hukuki statüsünün ve içinde bulunduğu şartların gerekleri dikkate alınarak getirilen özel hükümlere uygun olan şartlarda tutulur. Bu hükümler aşağıdaki hakları içerir; ancak bu haklardan ibaret sayılmaz:

(a) Çocuklar avukatlık hizmetlerinden yararlanma hakkına sahip olup, ücretsiz adli yardımın sağlandığı hallerde adli yardımdan yararlanmak için başvurabilirler; çocuklar avukatlarıyla düzenli olarak irtibat kurabilirler. Bu tür irtibatın mahremiyeti ve gizliliği korunur;

- (b) Mümkün olduğu takdirde çocuklara ücret alabilecekleri bir işte çalışma, eğitim ve öğretimlerine devam etme imkanları sağlanır; ancak çocuklar çalışmaya ve eğitim görmeye zorlanamazlar. Çalışma, eğitim veya öğretim görme tutukluluğun sürdürülmesi için bir sebep olamaz.
- (c) Çocuklar, adalet sisteminin gereklerine aykırı düşmeyecek şekilde dinlenmeleri ve eğlenmeleri için gerekli araçları edinebilir ve bunları kullanabilirler.

## IV. ÇOCUKLARIN TUTULDUKLARI KURUMLARIN İDARESİ

### A. Kayıtlar

19. Hukuki belgeler, sağlık belgeleri ve disiplin işlemi belgeleri de dahil çocuklara yapılan muamelelerin biçimi, içeriği ve ayrıntıları ile ilgili bütün belgeler, gizli bir şahsi dosyada saklanır; günü gününe tutulan bu dosya sadece yetkili kişilere açıktır; dosyanın içindeki belgeler, kolaylıkla anlaşılacak bir şekilde yerleştirilir. Gerektiği takdirde her çocuk, kendi dosyasının içinde yer alan gerçekdışı, temelsiz veya haksız beyanların düzeltilmesine imkan sağlamak için itiraz etmek hakkına sahiptir. Çocukların bu haklarını kullanabilmeleri için, uygun bir üçüncü kişinin talebi halinde bu dosyaya ulaşmasına ve inceleyebilmesine imkan veren usuller konur. Çocuğun salıverilmesinden sonra çocuk hakkındaki bu dosya mühürlenir ve uygun bir zamanda iptal edilir.

20. Yargı organı, idari veya başka bir kamu makamı tarafından verilmiş geçerli bir karar bulunmadıkça, hiçbir çocuk herhangi bir tutma kurumuna alınamaz. Bu tutma kararının ayrıntıları derhal kayda geçirilir. Bu tür bir kayıt bulunmadıkça, hiçbir çocuk bir tutma kurumunda tutulamaz.

**B. Kabul, kayıt, hareket ve nakil**

21. Çocukların tutulduğu her yerde ve bu yere getirilen her çocuk hakkında, aşağıdaki bilgileri içeren tam ve güvenli bir kayıt tutulur:

- (a) Çocuğun kimliği hakkında bilgiler;
- (b) Çocuk hakkında kararı veren makam ile kararın esası ve gerekçeleri;
- (c) Girişin yapıldığı, nakledildiği ve salıverildiği gün ve saat;
- (d) Çocuğun her girişi, nakli ve salıverilmesi ile ilgili olarak ana-babasına ve kararın verildiği tarihte çocuğun gözetimi altında olduğu vasisine verilen bilginin ayrıntıları;
- (e) Çocuğun uyuşturucu ve alkol bağımlılığı da dahil, bilinen diğer fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının ayrıntıları.

22. Çocuğun kuruma girişi, tutulduğu yer, nakledildiği yer ve salıverilmesi hakkında, hiç vakit geçirmeden ana-babasına ve vasisine veya en yakın akrabalarına bilgi verilir.

23. Çocuğun kuruma girişi yapıldıktan sonra en kısa süre içinde, kişisel durumu ve içinde bulunduğu şartlar konusunda gerekli bilgileri içeren tam bir rapor hazırlanır ve kurum idaresine sunulur.

24. Çocukların kuruma girişi yapılırken, tutuldukları kurumun düzeni ile ilgili kuralların bir kopyası, sahip oldukları hakları ve yükümlülükleri anlayabilecekleri bir dilde anlatan bir yazı ile birlikte, yapacakları şikayetleri inceleyecek yetkili makamların adresleri ve ayrıca kendilerine hukuki yardım sağlayacak kamu ve özel kuruluşların adresleri verilir. Okuma yazması olmayan veya yazılı metinlerin dilinden anlayamayan çocuklara, bu konuları tam olarak anlayabilecekleri bir tarzda kendilerine bilgi verilir.



25. Bütün çocukların, tutuldukları kurumun iç yapısını düzenleyen kurallarını, kendilerine verilen bakımın bedellerini ve uygulama metodunu, disiplin hükümlerini ve uygulama usullerini, bilgi edinme ve şikayet etme usulleri ile, tutuldukları süre içinde sahip oldukları hakları ve yükümlülükleri tam olarak kavramalarını sağlayacak konuları anlayabilmeleri için kendilerine yardım edilir.

26. Çocuklar, yeterli havalandırma ve ışıklandırması bulunan, hiçbir şekilde sıkıntı çekmelerine veya üzüntü duymalarına sebep olmayacak türden araçlarla nakledilirler; nakil giderleri idare tarafından karşılanır. Çocuklar keyfi sebeplerle bir kurumdan diğerine nakledilemezler.

### **C. Sınıflandırma ve yerleştirme**

27. Girişi yapıldığı andan itibaren mümkün olan en kısa süre içinde, her çocukla bir görüşme yapılır ve çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım tarzı ile kendisine uygulanacak programın özelliği ve düzeyi konusunda bütün faktörleri gösteren bir psikolojik ve sosyal rapor hazırlanır. Bu rapor ile birlikte kuruma girişinden sonra çocuğu muayene eden sağlık görevlisinin hazırladığı rapor, çocuğun kurumda yerleştirilebileceği en uygun yerin tespit edilmesi ve çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım ve programın özelliği ve düzeyi hakkında karar verilebilmesi amacıyla kurum müdürüne iletilir. Çocuk için özel bir rehabilite şekline gerek bulunması ve çocuğun kurumda kalış süresinin buna imkan vermesi halinde, kurumun yetkili personeli, uygulanacak muamelenin amaçlarını, uygulanma süresi ile, amaçlara yaklaşırken kullanılacak vasıtaları, aşamaları ve gecikmeleri gösteren yazılı bir davranış planı hazırlar.

28. Çocuklar ancak, kendilerinin özel ihtiyaçları ve statüleri ile, yaşlarının, kişiliklerinin, cinsiyetlerinin ve işledikleri cezai fiil tipinin

özel gerekleri ve ayrıca ruhsal ve fiziksel sağlık durumları ile, kendilerini zararlı etkilenmelere ve tehlikeli durumlara karşı koruyacak şartlar tam olarak dikkate alındıktan sonra tutulabilirler. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocukların farklı kategorilere ayrılmalari konusunda uygulanacak başlıca kriter, bu çocukların özel ihtiyaçlarına en iyi şekilde uyacak bakım türünün sağlanması ve onların fiziksel, ruhsal ve ahlaki bütünlükleri ve sağlıklarının korunmasıdır.

29. Çocuklar, büyüklerle aynı ailenin mensubu olmadıkça, bütün tutma kurumlarında yetişkinlerden ayrı yerlerde tutulurlar. Çocuklar, kendileri için yararlı olacağı kanıtlanmış özel bir program içinde, özenle seçilmiş büyükler ile kontrol altında bir araya getirilebilirler.

30. Çocuklar için açık tutma kurumları kurulur. Açık tutma kurumları güvenlik tedbirlerinin ya hiç alınmadığı ya da asgari ölçüde alındığı yerlerdir. Bu tür tutma kurumlarında mümkün olduğu kadar az sayıda çocuk tutulmalıdır. Kapalı kurumlarda tutulan çocukların sayısı, kendilerine bireysel muamele yapılmasına imkan verecek asgari ölçüde olur. Çocuklar için farklı yerlerde tutma kurumları açılır; bu kurumlar ailelerin çocuklarına ulaşabilecekleri ve çocuklarıyla aralarında ilişki kurabilecekleri büyüklükte olur. Küçük ölçekte tutma kurumları yapılır ve bunların toplumsal, ekonomik ve kültürel çevre ile bütünleşmeleri sağlanır.

#### **D. Fiziksel çevre ve kalma yerleri**

31. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların insan onurunun ve sağlığının gerektirdiği bütün imkan ve hizmetlerden yararlanma hakları vardır.

32. Çocukların tutuldukları kurumların planı ve fiziksel çevresi, yatışlı ıslahın rehabilite amacına uygun olarak, çocukların mahremiyetini, duygusal uyarımlarını, akranlarıyla ilişki kurmalarını ve sporla,

beden eğitimiyle ve boş zamanlarla ilgili faaliyetlere katılmaya olan ihtiyaçlarını dikkate alır. Çocukların tutuldukları kurumların planları ve yapıları yangın tehlikesini asgariye indirecek ve binalardan güvenli bir biçimde tahliye edilmelerine imkan verecek şekilde yapılır. Yangın çıkması durumunda hemen çalıştırılabilecek bir alarm sistemi bulunur ve çocukların güvenliğini sağlamak için getirilen usuller ciddi biçimde talim ettirilir. Tutma kurumları, sağlığı tehdit ettiği veya herhangi bir biçimde çocuklar için tehlike oluşturduğu bilinen yerlere kurulamaz.

33. Çocukların içinde uyuyacakları yerler, o bölgenin standartları da göz önünde tutularak, genellikle küçük koğuşlardan veya tek kişilik yatak odalarından meydana gelir. Uykuda buldukları saatlerde çocukların korunmalarını sağlamak için tek kişilik odalar ve koğuşlar da dahil, uyuma mekanları düzenli ve aralıklı olarak denetlenir. Her çocuğa bölgesel ve ulusal standartlara uygun ayrı bir yatak temin edilir; çocuğa verilen yatak sağlam ve temiz olur; yatağın temizliğinin korunması için sık sık değiştirilir.

34. Tutma kurumlarında her çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını mahrem ve temiz bir şekilde ve uygun bir tarzda karşılamasını sağlamasına yetecek sayıda ve uygun yerlerde sıhhi tesis bulunur.

35. Kişisel eşya bulundurma, mahremiyet hakkının temel bir unsuru olup, çocukların psikolojik sağlıkları için esastır. Her çocuğun kişisel eşya bulundurma hakkı ve bu eşyaları saklamak için uygun araçlara sahip olma hakkı tam olarak tanınır ve bu haklara saygı gösterilir. Çocuğun taşımak istemediği veya el konulan kişisel eşyaları güvenli bir yerde saklanır. Çocuğun bu eşyalarını gösteren bir liste çocuk tarafından imzalanır. Çocuğun kişisel eşyalarının uygun koşullarda saklanması için gerekli tedbirler alınır. Çocuk salıverildiği zaman, tutulurken harcamasına izin verilen parası ve kurum dışına göndermesine izin verilen eşyası dışında, kurumdaki bütün

eşya ve parası kendisine geri verilir. Eğer çocuk bir ilaç alıyorsa veya bulundurduğu anlaşılırsa, sağlık görevlisi bu ilacın nasıl kullanılacağına karar verir.

36. Çocukların kendi giysilerini giyme haklarını kullanmaları mümkün olduğu kadar sağlanır. Tutma kurumları her çocuğun sağlığını koruyacak ve hiçbir şekilde onur kırıcı veya küçük düşürücü olmayan, iklim şartlarına uygun ve yeterli miktarda kişisel giysilere sahip olmalarını sağlarlar. Tutma kurumundan herhangi bir biçimde çıkarılan veya ayrılan çocuğun kendi giysilerini giymesine izin verilir.

37. Her tutma kurumunda bütün çocuklara normal yemek zamanlarında, beslenme, temizlik ve sağlık standartlarına uygun şartlarda hazırlanan, yeterli kalite ve miktarda sunulan ve mümkün olduğu kadar çocukların dini ve kültürel gereklerine uygun bulunan yemekler verilir. Her çocuğun istediği her an içebileceği kadar temiz içme suyu bulunur.

### **E. Eğitim, mesleki öğrenim ve çalışma**

38. Zorunlu okul çağındaki her çocuğun ihtiyaçlarına ve kabiliyetlerine uygun ve kendisini topluma dönüşü hazırlamak için tasarlanmış bir eğitim almaya hakkı vardır. Çocukların bu tür bir eğitimi, mümkün olduğu takdirde, ıslahevi dışındaki kamu okullarında almaları sağlanır; bu eğitim, çocuğun salıverildikten sonra güçlük çekmeden eğitimine devam edebilmesini sağlamak amacıyla, ülkenin genel eğitim sistemi ile bütünleşmiş bir okulda ve nitelikli öğretmenler tarafından verilir. Yabancı kökenli olan veya ayrı bir kültürel ya da etnik şartları bulunan çocukların eğitimine kurum idaresi tarafından özel bir dikkat gösterilir. Okuma yazması olmayan veya anlama ya da öğrenme güçlüğü bulunan çocukların özel bir eğitim görmeye hakları vardır.

39. Yukarıda sözü edilen zorunlu eğitimin yanı sıra, okul çağındaki çocuklardan eğitimlerini daha sonra sürdürmek isteyenlere gerekli izin verilir ve kendileri buna teşvik edilir; ayrıca bu çocukların kendilerine uygun okullara gitmeleri için çaba gösterilir.

40. Çocukların tutuklu buldukları sırada aldıkları diplomalarda veya öğretim belgelerinde, tutma kurumunda kaldıkları herhangi bir biçimde ima edilemez.

41. Tutma kurumlarındaki çocuklar okumaya ve kurumdaki kitaplıkları kullanmaya teşvik edilir; her kurumda kullanıma tam olarak açık, çocuklar için eğitimleri ve eğlenmeleri için yeterli sayıda kitap ve süreli yayının yer aldığı bir kütüphane bulunur.

42. Her çocuğun gelecekteki çalışma yaşamına kendisini hazırlamaya elverişli alanlarda mesleki öğrenim görme hakkı vardır.

43. Kurumun idari gerekleri ve seçilebilecek meslekler dikkate alınarak, çocuklara çalışmak istedikleri işin türünü seçme imkanı tanınır.

44. Çalışan çocuklara ve genç işçilere uygulanan koruyucu nitelikteki bütün ulusal ve uluslararası standartlar, özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocuklara da uygulanır.

45. Mümkün olduğu takdirde çocuklara ücret karşılığında çalışabilecekleri bir iş bulunur; eğer mümkünse, çocuğa toplum içine döndüğü zaman uygun bir iş bulması imkanı yaratmak için verilen mesleki öğrenimin tamamlayıcısı olarak, kurum dışındaki bir işyerinde çalıştırılır. Çocukları normal meslek yaşamının şartlarına hazırlamak amacıyla, tutma kurumlarının içinde çalıştıkları işin organizasyonu ve metodu, mümkün olduğu kadar dışarıdaki çalışma yaşamının şartlarına uygun olur.

46. Çalışan her çocuğun adil bir ücret almaya hakkı vardır. Çocukların menfaatleri ve mesleki öğrenimleri, tutma kurumunun veya

üçüncü kişilerin kar sağlama amaçlarına tabi kılınmaz. Çocuğun çalışarak kazandıklarının bir kısmı, salıverildiği zaman kendisine verilmek üzere bir birikim oluşturulması için ayrılır. Çocuğun çalışarak kazandıklarının kalan kısmıyla, kendisi için eşya satın almak veya işlediği fiilinden zarar gören mağdurun zararını karşılamak veya ailesine ya da kurum dışındaki diğer kimselere göndermek hakkı vardır.

## F. Eğlenme

47. Her çocuğun eğlenebilmesi ve beden eğitimi yapabilmesi amacıyla kendisine tanınan zaman içinde, hava şartlarının müsait olduğu zamanlarda açık havada serbestçe oynayabilmesi için gerektiği kadar zamana sahip olma hakkı vardır. Bu faaliyetler için gerekli mekan, tesis ve araç sağlanır. Her çocuk günlük boş zaman faaliyetlerinde bulunabilmek için ek bir zamana sahip olur; bu zamanın bir kısmı, çocuğun istemesi halinde sanata ve el becerilerini geliştirmesine ayrılır. Tutma kurumları her çocuğun, kendisine sunulan fiziksel eğitim programlarına katılması için, fiziksel olarak yeterli duruma gelmesini sağlar ihtiyacı bulunan çocuklara sağlık kontrolü altında fiziksel eğitim tedavisi ve terapi uygulanır.

## G. Din

48. Her çocuğun tutma kurumlarında verilen dini hizmetlere veya toplantılara katılması veya dini görevlerini yerine getirmesi sağlanarak veya kendi mezhebi bakımından eğitimi ve ibadeti için gerekli kitapları ya da araçları edinmesine izin verilerek, dini ve ruhsal yaşamının ihtiyaçlarını karşılayabilmesine imkan tanınır. Bir tutma kurumunda belirli bir dinden yeterli sayıda çocuğun bulunması halinde, bu kuruma o dinden bir veya birden fazla din adamı atanır veya seçimleri onaylanır; din adamlarının düzenli olarak hizmet ver-

melerine ve çocukların talep etmeleri halinde din adamlarıyla baş başa görüşmelerine izin verilir. Her çocuğun mensup olduğu dinden kendi istediği bir din adamı tarafından ziyaret edilme hakkı vardır; çocukların, dini hizmetlere katılmama ve din eğitiminden, öğretiminin veya dini faaliyetten serbestçe ayrılma hakkı vardır.

## **H. Tıbbi bakım**

49. Her çocuğa diş, göz ve ruh sağlığı bakımı da dahil, hem önleyici ve hem de tedavi edici nitelikte yeterli sağlık hizmetleri ile, çocuğun sağlığı bakımından gerekli görülen ilaçlar verilir ve gerekirse özel beslenme rejimi uygulanır. Tutulan çocuklara bütün bu sağlık hizmetleri, çocuğun damgalanmışlık hissini engellemek ve çocuğun özsaygısını ve toplumla bütünleşmesini ilerletmek için, mümkün olduğu takdirde, tutma kurumunun bulunduğu çevredeki uygun sağlık kurumu veya kuruluşu vasıtasıyla verilir.

50. Her çocuk, tutma kurumuna girişinden hemen sonra, girişten önce görmüş olabileceği kötü muamelenin belgelenmesi ve tıbbi özen gerektiren fiziksel veya ruhsal rahatsızlığı olup olmadığının tespiti amacıyla, doktor tarafından muayene edilme hakkına sahiptir.

51. Çocuklara verilen sağlık hizmetleri, çocuğun fiziksel veya ruhsal bir rahatsızlığını, istismar edilmesini veya çocuğun toplumla bütünleşmesini engelleyen diğer bir durumunu teşhis ve tedavi etmeye çalışır. Her kurumda kalan çocukların sayısı ve ihtiyaçları ile orantılı, hemen ulaşılabilecek yeterli tıbbi imkan ve donanım ile, önleyici sağlık hizmetlerinde eğitim görmüş ve acil tıbbi durumlara müdahale edebilecek sağlık görevlileri bulunur. Hasta olan, hastalıktan şikayet eden veya fiziksel veya ruhsal sıkıntılarının belirtilerini gösteren her çocuk, derhal bir sağlık görevlisi tarafından muayene edilir.

52. Sürekli tutulmanın, bir açlık grevinin veya tutma şartlarından

birinin çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığına zarar verdiğine veya zarar verebileceğine inanmak için nedenleri bulunan bir sağlık görevlisi, bu durumu hemen o kurum müdürüne ve çocuğun sağlığını korunmasından sorumlu olan bağımsız yetkililere haber verir.

53. Ruhsal hastalıktan şikayeti bulunan bir çocuk, sağlık açısından bağımsız bir şekilde yönetilen uzman bir kuruluştaki tedavi görür. Salıverildikten sonra çocuğun ruhsal sağlığı konusunda gerekli bakımın devam etmesini sağlamak üzere ilgili kuruluşların işbirliği yapması için tedbirler alınır.

54. Tutma kurumlarında uyuşturucu bağımlılığını engellemek ve bağımlı olanları rehabilite etmek için, nitelikli personelin uygulayacağı özel programlar düzenler. Bu programlar bağımlılığı olan çocukların yaşına, cinsiyetine ve diğer ihtiyaçlarına göre uyarlanır; -uyuşturucu veya alkol- bağımlısı çocuklara, bu konunun eğitimini almış personel tarafından toksinlerden arındırma imkanları ve hizmetleri verilir.

55. Çocuklara sadece sağlık hizmetleriyle ve tedavi amacıyla ilaç verilir; bu ilaçlar mümkünse, çocuk bilgilendirilip rızası alındıktan sonra verilir. Özellikle çocuktan bilgi alma veya itiraf edinme amacıyla, veya cezai bir uygulamanın veya çocuğu kısıtlamanın vasıtası olarak ilaç verilmez. Hiçbir zaman uyuşturucu ilaçlarının denenmesinde veya tedavide çocuklar birer denek olarak kullanılamaz. Çocuğa uyuşturucu ilaç verilmesi her zaman nitelikli sağlık personelin iznine tabidir ve bu ilaçlar bu personel tarafından kullanılır.

## **I. Hastalık, yaralanma ve ölümün bildirilmesi**

56. Çocuğun ailesi veya vasisi ile çocuğun isimlerini verdiği diğer kişiler, çocuğun sağlık durumu hakkında bilgi isteme ve çocuğun sağlığında önemli bir değişme meydana gelmesi halinde bu konuda



bilgilendirilme hakkına sahiptirler. Tutma kurumu müdürü çocuğun ölümü, çocuğun kurum dışında bir sağlık merkezine sevk edilmesini gerektiren bir hastalığının çıkması veya 48 saatten fazla bir süre kurum içinde klinik tedavisi görmesini gerektiren bir durumun meydana gelmesi halinde, durumu hemen çocuğun ailesine veya vasisi ile ismi verilen diğer kişilere bildirir. Yabancı çocuğun durumu, vatandaşı olduğu Devlet'in konsolosluğuna da bildirilir.

57. Bir çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakıldığı süre içinde ölmesi halinde, çocuğun en yakın akrabaları çocuğun ölüm raporunu inceleme, cesedini görme ve cenazenin nasıl kaldırılacağını tespit etme hakkına sahiptir. Bir çocuğun tutulduğu sırada ölmesi halinde, ölüm sebebi hakkında bağımsız bir araştırma yapılır; çocuğun en yakın akrabası bu araştırma raporunu edinebilir. Çocuğun tutma kurumundan salıverilmesinden sonra ilk altı ay içinde ölmesi ve ölümünün çocuğun tutulduğu dönem ile ilişkili olduğuna inanmak için sebepler bulunması halinde de aynı araştırma yapılır.

58. Çocuklar, aile yakınlarından bir kimsenin ölümünden, onların ciddi rahatsızlığından veya geçirdikleri kazadan mümkün olan en kısa süre içinde haberdar edilirler; çocuğun ölen yakınının cenaze törenine katılmasına ve ağır hasta olan yakınına ziyaret etmesine izin verilir.

## **J. Dış dünya ile ilişkiler**

59. Adil ve insani bir muamele görme hakkının bütünleyici bir parçası ve çocukların topluma yeniden kazandırılmalarında esaslı bir unsur olarak, çocukların dış dünya ile yeterli bir iletişim kurmaları için her türlü imkan sağlanır. Çocukların aileleriyle, arkadaşlarıyla ve diğer kimselerle veya saygın sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle iletişim kurmalarına, evlerini ve ailelerini ziyaret etmeleri

için kurumdan ayrılmalarına ve eğitim, mesleki veya diğer önemli nedenlerle tutma kurumlarından çıkmalarına, özel izin almalarına imkan tanınır. Çocuğun bir hapis cezasını çekiyor olması halinde, cezaevi dışında geçirdiği süre, çektiği cezasından sayılır.

60. Her çocuğun sık sık ve düzenli bir biçimde, kural olarak haftada bir kez ve her ay en az bir kez ailesi ve savunma avukatı tarafından ziyaret edilmeye hakkı olup, bu ziyaretler sırasında çocuğun mahremiyetine, ziyaretçilerle temas kurma ve sınırsız olarak iletişimde bulunma ihtiyaçlarına saygı gösterilir.

61. Kanunen kısıtlanmadıkça, her çocuğun kendi istediği bir kimse ile haftada en az iki kez yazılı olarak veya telefon vasıtasıyla iletişim kurma hakkı vardır; her çocuğun bu haktan etkili bir biçimde yararlanabilmesi için kendisine gerekli yardım gösterilir. Her çocuğun kendisine gönderilen mektupları alma hakkı vardır.

62. Çocuklara, düzenli bir biçimde gazete, dergi ve diğer yayınları okuyabilmelerine, radyodaki ve televizyondaki programları ve filmleri izlemelerine, ilgi duydukları yasal dernek veya örgüt temsilcileriyle görüşmeler yapmalarına ve bu suretle kendilerini dış dünyadan haberdar kılmalarına imkan tanınır.

## **K. Fiziksel kısıtlamanın ve zor kullanmanın sınırları**

63. Aşağıda Kural 64'de belirtilen haller hariç, herhangi bir amaçla çocuklara kısıtlama ve zor kullanma yöntemleri uygulanması yasaktır.

64. Kısıtlama ve zor kullanma yöntemleri ancak kanunda ve hukuki düzenlemelerde açıkça belirtilip yetki verildiği ve diğer bütün denetim yöntemleri tüketilip de sonuç alınamadığı istisnai hallerde kullanılabilir. Bu yöntemler, çocukları aşağılamadan ve onurlarını kırmadan, sadece zorunlu hallerde ve mümkün olan en kısa süre için

kullanılabilir. Bu yöntemlere çocuğun kendisini veya başkalarını yaralamasını veya ciddi bir biçimde maddi zarar vermesini engellemek için, idari amirin emriyle başvurulabilir. Bu gibi durumlarda müdür ilk önce sağlık personeline ve diğer ilgili personele danışır ve durum hakkında en yüksek idari makama bilgi verir.

65. Çocukların tutuldukları kurumların herhangi birinde personel tarafından silah taşınması ve kullanılması yasaktır.

### **L. Disiplin usulleri**

66. Disiplin tedbirleri ve usulleri, güvenliği sağlama ve düzenli bir topluluk yaşamını sürdürme amacına dayanır; çocuğun insan onuruna saygı gösterilmesini öngören bu tedbirler ve usuller, çocuğa adalet duygusu, özsaygı ve herkesin temel hakların saygı gösterme alışkanlığını kazandırma gibi kurumsal bakımın temel amaçlarına uygun olur.

67. Fiziksel ceza, karanlık bir hücreye konulma, kapalı veya tek kişilik bir odaya hapsedilme veya çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığını bozabilecek türden zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele oluşturabilecek herhangi bir disiplin tedbirinin uygulanması kesinlikle yasaktır. Hangi sebeple olursa olsun, verilen yemeğin azaltılması ve aile üyeleriyle ilişki kurmanın kısıtlanması veya kaldırılması yasaktır. Çocuğun çalıştırılması, her zaman çocuğun aldığı eğitiminin bir aracı ve kendisini toplum içine dönüşe hazırlarken özsaygısını geliştirmesinin bir vasıtası olarak görülür; çalışma, bir disiplin tedbiri olarak uygulanamaz. Hiçbir çocuk bir disiplin suçundan dolayı bir kereden fazla cezalandırılmaz. Toplu cezalandırma yasaktır.

68. Yasalar veya yetkili idari makamlar tarafından kabul edilen yönetmelikler, çocukların temel özelliklerini, ihtiyaçlarını ve haklarını tam olarak dikkate alarak, aşağıdaki konularda gerekli hükümler getirir:

Disiplin suçu oluşturan davranışlar; Verilebilecek disiplin cezalarının türü ve süresi; Bu cezaları vermeye yetkili makamlar;

Verilen cezalara karşı itirazları incelemeye yetkili makamlar.

69. Kusurlu davranışlar hakkında incelemeye yetkili makamlara bir tutanak gönderilir; yetkili makam gereksiz yere vakit geçirmeden konu hakkında karar verir. Yetkili makam olay hakkında tam bir inceleme yapar.

70. Yürürlükteki yasalara ve hukuki düzenlemelere kesinlikle uyan durumlar hariç, hiçbir çocuğa disiplin cezası verilemez. Çocuğun tam olarak anlayabileceği tarzda hakkındaki iddialar kendisine anlatılmadıkça ve yetkili tarafsız bir makama itiraz hakkını kullanması da dahil, kendisini gereği gibi savunma imkanı tanınmadıkça, hiçbir çocuğa ceza verilemez. Disiplin yargılanması ile ilgili bütün tutanaklar saklanır.

71. Belirli sosyal, eğitsel veya sportif faaliyetlerin ve öz yönetsel programların dışında, hiçbir çocuğa disiplin işlevi için sorumluluk verilemez.

## **M. Denetim ve şikayetler**

72. Tutma kurumlarının idaresine bağlı olmayan nitelikli müfettişlere veya bunlara eşdeğerde usulüne göre oluşturulmuş makamlara, düzenli aralıklarla ve önceden haber vermeden kendilerinin belirledikleri bir zamanda kurumları denetleme yetkisi verilir; bu müfettişler görevlerini yaparken bağımsızlık güvencesinden tam olarak yararlanırlar. Bu müfettişler hiçbir kısıtlamaya tabi olmadan çocukların bulunduğu veya özgürlükten yoksun bırakıldıkları kurumlarda istihdam edilen veya çalışan kişilere, bütün çocuklara ve kurumdaki bütün belgelere ulaşma imkanına sahip olurlar.

73. Denetim makamına veya halk sağlığı servislerine bağlı nitelikli sağlık görevlileri kurumun fiziksel çevre, temizlik, kalınan yer, beslenme, sağlık hizmetleri ve ayrıca çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını etkileyen kurumdaki yaşamın diğer bütün şartları ile ilgili Kurallar'a uyulup uyulmadığı konusunda yapılan denetimlere ve değerlendirmelere katılırlar. Her çocuğun bir müfettiş ile özel olarak görüşme hakkı vardır.

74. Müfettiş denetimini tamamladıktan sonra yaptığı tespitler hakkında bir rapor sunar. Raporda tutma kurumunun bu Kurallar'a ve ulusal mevzuatın ilgili hükümlerine uygunluğunun değerlendirilmesi ile, bu Kurallar'a ve ulusal mevzuata uygunluğun sağlanması için gerekli olduğunu düşündüğü tedbirler konusunda tavsiyeler yer alır. Çocukların haklarının veya çocukların tutuldukları kurumların işleyişi ile ilgili hükümlerin ihlal edildiğine işaret eden bir durum varlığının müfettiş tarafından tespit edilmesi halinde, bu durum soruşturma ve kovuşturma yapılması için yetkili makamlara bildirilir.

75. Her çocuğa taleplerini veya şikayetlerini, tutma kurumu müdürüne veya müdürün yetkili temsilcisine iletme imkanı tanınır.

76. Her çocuğun talep veya şikayetlerini, esasa ilişkin sansüre tabi tutulmadan, önceden belirlenmiş usullere göre merkezi idareye, yargısal makamlara veya diğer yetkili makamlara gönderme ve bu talep veya şikayetlerine verilen cevap hakkında geciktirmeden bilgilendirilme hakkı vardır.

77. Özgürlüklerinden yoksun bırakılan çocuklar tarafından yapılan şikayetleri almak ve incelemek ve hakkaniyete uygun bir çözüm sağlanması için yardım etmek üzere, bağımsız bir hizmet birimi (ombudsman) kurulması için çaba gösterilir.

78. Her çocuğun şikayette bulunmak amacıyla aile üyelerinden, hukuk danışmalarından, insani yardım kuruluşlarından veya müm-

kün olduğu takdirde başkalarından da yardım istemeye hakkı vardır. Okuma-yazma bilmeyen çocukların hukuki danışmanlık veren veya şikayetleri almaya yetkili olan kamu veya özel kuruluş veya örgütlerin hizmetlerine ihtiyaç duymaları halinde, kendilerine yardım edilir.

## **N. Toplum içine dönüş**

79. Her çocuk salıverildikten sonra topluma, aile yaşamına, eğitime veya işe dönerken kendisine yardım etmek üzere düzenlenmiş programlardan yararlandırılır. Bu amaçla, erken salıverilme gibi usuller ve özel kurslar düzenlenir.

80. Yetkili makamlar, çocukların toplum içinde yeniden yer edinebilmelerine yardım etmek ve çocukların karşılaşılabilecekleri zararları en aza indirebilmek için gerekli hizmetleri sağlar veya sağlanmasını güvence altına alır. Bu hizmet birimleri çocuğun mümkün olduğu ölçüde toplumla yeniden bütünleşmesini kolaylaştırmak için, çocuğun salıverilmesinden sonra kalacağı uygun bir yer, iş, giysi, vb. yaşamını sürdürebileceği imkanları sağlar. Çocuk henüz tutuklu bulunduğu sırada, toplum içine dönüşüne yardımcı olması amacıyla bu tür hizmetleri sağlayan kuruluşların temsilcilerine danışılır ve temsilciler çocuklarla görüşürülür.

## **V. PERSONEL**

81. Tutma kurumu personeli arasında eğitimciler, meslek öğretmenleri, danışmanlar, sosyal hizmet uzmanları, psikiyatrlar ve psikologlar gibi nitelikli ve yeterli sayıda uzman yer alır. Bu personel ve diğer uzman görevliler normal olarak süreklilik esasına göre istihdam edilir. Bu usul, yarı zamanlı veya gönüllü çalışanların verebilecekleri destek ve eğitimin uygun ve yararlı olması halinde, onların çalış-

malarına engel olmaz. Tutma kurumları tutulan çocukların bireysel ihtiyaçlarına ve problemleri bakımından, toplum içindeki uygun ve kullanılabilir olan her türlü sorun giderici, eğitici, moral verici, manevi ve diğer kaynakların kullanılmasını sağlar.

82. Tutma kurumlarının gereği gibi işlemesi bu kurumlarda çalışanların erdemine, insaniliğine, kabiliyetine ve çocuklarla ilgili mesleki kapasitelerine olduğu kadar, bu işe kişisel uygunluklarına da bağlı olduğundan, idare, her dereceden ve türden personel için dikkatli bir seçim ve istihdam politikası uygular.

83. Yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirmek için, bu işe uygun kadınları ve erkekleri bu işe çekebilecek ve çalışmalarını sağlayacak yeterli bir ücretle profesyonel görevliler atanır. Çocukların tutuldukları kurumlarda çalışan personel sürekli olarak, görevlerini ve yükümlülüklerini insani, taahhütlere uygun, profesyonelce, dürüst ve etkili bir tarzda yerine getirmeye, her zaman çocukların saygısını hak edecek ve kazanacak bir biçimde davranmaya ve çocuklar için olumlu bir model ve örnek oluşturmaya teşvik edilir.

84. İdare, çocuklarla doğrudan ilişkide bulunan görevlilerin işlerini etkili bir biçimde yapabilecekleri uygun şartlarda çalışabilmelerini sağlamak amacıyla, çocukların bakımıyla ilgili çeşitli servisler arasında işbirliğinin gerçekleştirilmesini sağlayacak şekilde, kurumda farklı kategoride çalışan görevlilerin birbirleriyle ve görevliler ile idare arasında iletişimi kolaylaştıracak bir örgütlenme ve yönetim biçimi kurar.

85. Tutma kurumlarında çalışan personelin görevlerini etkili bir biçimde yerine getirebilmelerini sağlayabilmek için, kendilerine özellikle çocuk psikolojisi, çocuk sağlığı ile bu Kurallar da dahil insan haklarının ve çocuk haklarının uluslararası standartları konularında eğitim verilir. Kurum personeli, mesleki yaşamları süresince, belirli aralıklarla düzenlenen meslek içi eğitim kurslarına katılarak, mesleki bilgi ve kapasitelerini sürdürür ve geliştirirler.

86. Tutma kurumu müdürü, bu görev için yeterli niteliklere, idare etme kabiliyetine ve uygun bir eğitime ve deneyime sahip kişiler arasından görevlendirilir; müdür görevini tam gün esasına göre yürütür.

87. Tutma kurumundaki personel, görevlerini yerine getirirken, özellikle aşağıda gösterildiği şekilde çocukların insan onuruna saygı gösterir ve insan haklarını korur:

- (a) Tutma kurumunun bir mensubu veya kurum personeli, hangi halde olursa olsun işkence veya bir işkence fiilini veya herhangi bir ağır, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele, ceza, ıslah yöntemi veya disiplini uygulayamaz, uygulanmasını isteyeemez, uygulanmasına hoşgörü gösteremez.
- (b) Bütün personel her türlü yolsuzluğa karşı koyar ve yolsuzlukla mücadele eder; bunları hiç geciktirmeden yetkili makamlara bildirir.
- (c) Bütün personel, bu Kurallar'a saygı gösterir. Bu Kurallar'ın ciddi bir biçimde ihlal edildiğine ve edilmekte olduğuna inanması için sebepleri bulunan personel, durumu üst makamlara veya denetleme ve çözüm getirme yetkisine sahip organlara bildirir.
- (d) Bütün personel, çocukların fiziksel, cinsel ve duygusal açıdan istismar edilmelerine ve sömürülmelerine karşı, onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının tam olarak korunmalarını sağlar ve gerektiği zaman hemen tıbbi müdahale yapılması için harekete geçer.
- (e) Bütün personel, çocukların mahremiyet hakkına saygı gösterir özellikle mesleki sıfatları dolayısıyla çocukların kendileri ve onların aileleri hakkında öğrendikleri konuların gizliliğini korur.
- (f) Bütün personel, çocukların insan onurlarına saygı göstererek, çocukların kurum içindeki yaşamları ile kurum dışındaki yaşamları arasındaki farkı en aza indirmek için çalışır



*Bu kitabı, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği olarak, hapisaneye giren 12-18 yaş arasındaki çocukların haklarını anlatmak için hazırladık.*

*Bir kişinin hapisaneye girmesi, yani özgürlüğünün kısıtlanması, sahip olduğu hakların tamamen engellenmesi gerektiği anlamına gelmez.*

*Yaşama hakkı, sağlık hakkı gibi haklar zaten kısıtlanamaz.*

*Hangi hakkın nasıl kısıtlanacağını ise kanunlar göstermektedir.*

*Bu yüzden mahpus çocukların*

*Haklarının neler olduğunu,*

*Hakları ihlal ediliyorsa neler yapmaları gerektiğini,*

*Talep ettikleri şeyler için kimlerle haberleşeceklerini bilmeleri önemlidir.*

*Umuyoruz ki kitaptan faydalanmak isteyenler, merak ettiklerinin cevabına ulaşırlar.*

*İnsan hakları, adı üstünde insan olduğumuz için sahip olduğumuz haklardır. Bu yüzden kim kaç yaşında, hangi milletten, nerede doğmuş, hangi dili konuşuyor, hangi dine inanıyor, cinsiyeti ne, kimden hoşlanıyor; bunların bir önemi yoktur.*

*Evet, hapisanede olduğunuz için sınırlanan haklarınız vardır ama girdikten sonra hapisanedeki tüm kurallar hepimiz için eşit uygulanmalıdır. Bu kurallar da yazılı olarak önceden belirlenmiştir.*

*Kimsenin keyfine bırakılamaz çünkü çok ciddi bir konudur.*



**CİSST**  
CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ



**TCPS**  
TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ

